Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 2 апрель, 1977 шу. • № 40 (5707). • Мах 2 кеп.

КПСС ЦК ХИННА СОВЕЩАНИ

30—31 марта союзни республикай компартей ЦК, парте краевой, областной, городской комитетий культура отделий заведующей совещани хилар. Цига дийцар КПСС XXV съезда решенешка хьежжа къахьегамхошта коммунистически кхетам балара болча литератураи искусстваи лоархIам дIахьо лакхбара дешаши «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарах», «Творчески кагирхошца беча балхах» дола КПСС ЦК соцамаш кхоачашдара декхараши. Доклад йир КПСС ЦК культура Отдела заведующе В. Ф. Шауроса.

Совещане дакъалоацараша дувцаш долча дешах лаьца балха опыт дIа-юха эцаш къамаьлаш дир. КПСС XXV съезда указанешка хьежжа творчески союзаштеи культура учреждененштеи партийни кулгалделга дIахо тоадара де дезараши «СССР-а профсоюзий XVI съезде КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева къамаьл деш оттадаь декхараши а дийцар.

Совещане балхаца дакъалаьцар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК, дуккхача министерствай ведомствай бехктокхамеча болхлоша, СССР творчески союзийи организацей кулгалхоша.

Совещане къамаьл дир КПСС ЦК секретара М. В. Зимянина.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМ

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ КОМПЛЕКСНО ЛЕЛАБЕ

Ховш бaь ма-хиллара, укх шера 29 марте КПСС Нохч-ГIалгIай обкома аргIанара пленум хилар. «КПСС XXV съезда решенеша ма-яххара комплексни ларда тIа оттадаь кхетам балара духьа идеологически балха эффективность лакхъяра республика партийни организацешта хьалхашка латта декхараш» яха доклад йир парте обкома хьалхарча секретара **А. В. Власова.**

Творчески низаш чIогIа тоаденнача хьалашка, аьлар цо, накъайода вай социалистически Даьхе Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара. Советски халкъа политически хьинар, цун творчески денал тIадерзадаь да КПСС XXV съезда решенеш, иттлагIча пятилетка планаш кхоачашъяра. Коммунистически парте, цун ленински Центральни Комитета, ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача Политбюрос кулгал а деш вай мехко экономика, культура дегIайоалаеча, халкъа хьалторо айеча даьхача толамех доагIа а доагIаш вайх хIаравар доккхал деш ва.

КПСС XXV съезд хинначул тIехьагIа цхьа шу даьннад. КарагIдьинначо хьагойт юххьанцара гIа бIубенна хиннилга. 1976 шу парте а советски халкъа а историе чухьа шоай лоархIаме моттиг лаьца дIаэттача гIулакхех хьалдиза дар. Из эггара хьалха ала доагIа пятилетка кердача шера къовсам лоаттабара наькъаш белгалдаьхача КПСС ЦК октябрьски Пленумах, цига Л. И. Брежнева даьча чIогIа дегаш тохаделийтачеи кIоаргачеи къамаьлах, партеи халкъеи йохаргIоаца цхьоагIо хьагойташ. вай ленински парти, вай сийлахь - йоккхача Даьхе бахьан доккхал дергдола уйла чуйоссаеш езъяьча, нов. Л. И. Брежнева 70 шу дизара хетаяьча торжествах.

Областной партийни организаце гIулакхашка лоархIаме моттиг дIалоац идеологически балха дешаша. Цу даькъе КПСС XXV съездо оттадаь декхараш эггара хьалха съезда решенеш, «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» толамца кхоачашдарах латт.

КарагIдьиннар кIезига дац. Нохч - ГIалгIайчено 1976 шера халкъа боахама дерригача доакъоех (гIишлоши гIишлон индустрии йоацаш) йола пачхьалкхен планаш кхоачашъяьй. Укх тIеххьарча шерашка дуккхьашха юхасоцадаьд промышленни производстваи къахьегама овсарлени боарамаш лохлулга, мехкдаьтта дола керда моттигаш хьагучаяьхарца цун запасаш алсамъяьхай, цу дерригне йиш хулийтаргья планаш тешшаме кхоачапъе а боаггIача боараме из дукхагIа доаккхилга Iалашде а. ДIаяхача пятилетке мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста предприятешта овлангара денз е йолаяь реконструкци ланагIа чакхйоаккхаш я.

Хьалхашкахьа дикка гIа баьккхаб республика юрта боахама къахьегамхоша. Вай хьалашка диллача колхозашеи совхозашеи тIехдика хьоккхамаш даьхад ялата хьувкъам кхебеча, комсаш, баьцадаараш, сом, тха дохкача, тIеххоачашдаьд юртбоахама продукце кхыдола тайпаш дохкара тIайина лакха социалистически декхараш а.

Капитальни гIишлошъяра даькъе тIехьдусе а гIишлошъярех доагIар ала деза цар 1976 шера лоархIаме халкъбоахама объекташ эксплуатаце дIаелларах, гIишлон индустре тешаме база хьаеча гIулакх эргадаккхарах, гIишлон балхийи вIаьахача шерашца ниийсдича бахача наха чуэ цIенош хьалдарен боарамаш алсамдахарах.

Из деррига хьахиннад къахьегамхоша творчески хьинар гойташ къахьегарах, организаторски идеологически болх чIогIбарах, цунна тешал ду дукхагIбола боахама кулгалхой, партийни организацеш производства экономика дешаш кIоаргагIен хоадам болашагIен къестаде баларо, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахари партийни, пачхьалкхен, къахьегама дисциплина чIогIъяри духьа цар хьинарегIа къовсам лоаттабеш хиларо.

Вайна карагI мел даьннарий лард вайна гу, белгал ду докладчика, Нохч - ГIалгIайчен Экономикеи культуреи дегIайоалаеча парте Центральни Комитето хадданза еча терконеи гIонцеи.

Республике хIара шера дукхагIа дIаухийт промышленность, жилищни граждански гIишлошъяра, юрта боахам дегIабоалабара капиталовложенеш. ДIаяхача шера Iаламо хатар дир бахьан долаш бахача наха цIенош, школаш, больницаш, берий учрежденеш, кхыйола культурно - бытови объекташ дукхагIа хьалъяра мероприятеш отта а яь чакхйоахаш я.

Республика къахьегамхоша чIогIа дегаш айденна болаш тIайицар «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара хьакъехьа» КПСС Центральни Комитето бaь соцам, Сийлахь-боккхача Октябра цIей къахьегаме керда толамаш дахарца дезде аьнна парте даьча кхайкарала 1977 шеран ерригача пятилетканеи аьнна лакха декхараш тIаэцарца жоп а луш. Промышленноста болхлоша 1977 шера планал совгIа 18 миллион сома маьха продукци арахеца лаьрхIад, хIаьта пятилетка чакхъялалехьа — 100 миллион сома маьха, юрта боахама къахьегамхоша шура, фуаш, тха дохкара 1977 шерара заданеш тIеххоачашъярца пхе шера планагIа 1978 шера аьнна белгалбаьча боарамга кхача лаьрхIад. хIаьта 1979 шера хьайбай ерригa продукташ яхаргеи йохкаргеи диллача — 1980 шера боарамга. Лакха декхараш тIайицад халкъа боахама кхыча доакъой къахьегамхоша а.

ИттлагIча пятилетка планаш — из сийлахь-боккхача кхоллама программа. Уж кхоачашъяра берригача къахьегамхой къахьегамеи политически хьинар айде, наха коммунистически кхетам лулга хадданза эргадоахаш тоаде дезаргда.

МоллагIча кхыча сфере сенна идеологически балха тIа а хьалхарча плане уттаю цох хьахулаш долчун проблема, эффективноста проблема. «Партийни организацей практико хьалхабоах вайна дерригIа вай дIадахача цун эффективность лакхъе вай вIаштIехьдаргдола никъ. Из — кхетам балара дерригa гIулакх вIаштIехьдаккхарца лелабу комплексни никъ, вешта аьлча — къахьегамхой бе-беча группай башкалонаш теркал а еш, айхха цхьоагIо йолаш идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам лулга Iалашдар».

Докладчика а цул тIехьагIа пренеех къамаьлаш даьчар а дийцар КПСС XXV съезда решенеш, хIаьта иштта идеологически балха дешаех дола КПСС ЦК соцамаш ларде а лувцаш, **республика партийни организацеша къахьегамхошта идейно - политически кхетам лулга тоадара,** уж коммунистически мировоззрени, политически сакхетам, кIоаргга идейни кхетам болаш хьалкхебара кIезига хIама даь ца хиларах.

Идеологически дешаех лаьца парте обкомо белгалдаьхача гIулакхаша. КПСС обкома Х пленума решенеша торо хилийтар партийни организацей денал айде, берригa политически, организаторски, боахама болх тоабе, республике бахача наха идейно - политически кхетам лулга тоаде. Цунца цхьана доклада тIа а къамаьлаш даьча кхычар а белгалдоахар цох тоъам бaь Iе йиш йоацилга. Партийни организацеша хIанз а Iалашдаь дац берригача вай балха эффективность лакхъе аьнна КПСС XXV съездо дIадийхар балха ерригача участкашка, хIара къахьегама коллективе практически гIулакхашка чIогIденна дIаоттилга.

Берригача идейно - политически балха дог да дуккхача къахьегамхой коммунистически мировоззрени хьахилийтар, марксизма - ленинизма идеяш тIа уж хьалкхебар.

Коммунистически идейностаца — вай кадрай низ, парте политика чакхйоахача уж чIогIа хилар дуxдувла хьист. Марксистско - ленински дешара боккха лоархIам беш, Центральни Комитето хьаьвй политически экономически дешара бIарчча система, партийни организацеш декхарийла яьй из лакхача идейно-теоретически боараме, коммунизм хьалъяра хьалдача декхарашца айхха бувзам болаш лелае, цу хьакъехьа тешавеш аьннад КПСС ЦК «КПСС XXV съездо дIадехарашка хьежжа партийни дешара декхарех» баьча соцам тIа.

Цу лоархIамегIарча документах кулгал а лувцаш, республика партийни организацеша тоадаьд политически дешар вIаштIехьдоаккхилгеи цун чулоацами. Укх шера политически экономически дешара тайп-тайпарча формашка дешаш ва 160 эзар саг. Керттера теркам тIабохийт КПСС XXV съезда материалаш, парте теореи политикаи актуальни дешаш, экономикаи социалистически боахам лелабареи хIанзара проблемаш кIоаргга Iомаяра.

Занятей лакха боарам, ховш ма-хиллара, эггара хьалха Iалашбу пропагандистий состава дикало, хIаьта ала деза, цу хьакъехьа республике дукха хIама даьлга. Вай ва ялх эзарнел совгIа пропагандист, царех 97 процент коммунисташ оа, 91 процент лакхерен чакхдаккханза лакхерен дешар дийша ва, 75 процент кулгалду болхлойи хьакъа боахама специалисташи ба.

Из иштта дале а, политически- экономически дешара эффективность лакхъяра декхар хIанз а дуккхача районашка кхоачашданза да. Марксистско - ленински, экономически дешар дIаоттадеча цIенхаштта кхоачамбоацараш да Ленински, Октябрьски, Шалински, Ножай-Юртовски, цхьайолча кхыча районашка. Цхьаболча кулгалхоша бехктокхам ца хеташ леладу шоай политически экономически кийчо лакхъелга. Иштта, Грозненски мехкдаьтта институтерча экономически курсашка деша багIарех дукхагIа бараш занятешка ахац, е царга вIалла а кийчлац. ХIаьта уж керттерча даькъе промышленни предприятей, гIишлошъеча, транспортни организацей кулгалхой ма бий.

Къаьстта сагото сийташ да бахача наха интернациональни, патриотически, атеистически кхетам лучара кхоачамбоацараш. Республике бахача цхьаболча наха юкъе хIанз а ниислу националистически шовинистически гIулакхаш доахкаши тIехьбиса сакхетам болаши бараш, пхьа лехаш, мехкарий удабеш моттигаш хул, дIадаланза да гаргалонтIа гIоллеи вовзаш вехаш хиларцеи озабезамаш делга, дына ширдаьнна гIулакхаш хьаллувцилга.

Лоамарой сий доаду кхычахьара тIабаьхкача хьехархошца, лорашца, кхыча специалисташца оха, гIожен хулигански гIулакхаш лелаеш моттигаш хиларо, уж бовхар духьа низаши кхыдола кхераме зуламаши даро. Цу тайпара гIулакхаш къаьстта дукха хул Шалински, Малгобекски, Назрановски, Урус-Мартановски, Ножай-Юртовски районашка.

Цу тайпара гIулакхаш, вайна халахете а, кIезига гучадувлац. Бакъда, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, къахьегамхой депутатий моттигерча Советаша, къахьегама коллективашеи боахамий кулгалхошеи даим принципиальни политически оценка лац царна, националистически уйлаш ераш ловргбоацеи общественносто уж харцбергбоаци хьалаш хьадац. Пленуме дийцар Зондак юртарча Мадаева тIаенача хьехархочунца лелаьаьча хулигански гIулакхех. ТIаккха фу дир моттигерча Iаьдало? Цхьаккха хIама а дизар! Сельсовето Мадаева харц гIулакхаш вIалла теркал ца деш дитар, юртсовета исполкома председатела н. Мартынкаева ше суде яхьайтача характеристика тIа геттара белгалдоахар Мадаев нахаца эздел лелаеш хилар.

Цхьайолча КПСС горкомаша, райкомаша, горрайисполкомаша, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша, боахама кулгалхоша йоагIаш йола терко яц интернациональни кхетам балара дешай, цу даькъе ниислуш дола негативни гIулакхаш лов. Из ла йиш йолаш дац. Партийни комитеташ, хIара болхло, къаьстта коммунист вола кулгалхо даим ше леррагIен дег тIареи дерригача къамий викалий бокъонаши хьашташи хьалоацаш волга дIагойта декхарийла ва.

Харц ба националистически уйлаш йолча наха леладу гIулакхаш Iа яха дукха зуламе хIама дац ала гIертараш. Из цхьаккха а дича мегаргдоаца проблема чоалхазне яккхар да. Цхьаццайолча факташта тIехьашка явленеш а гуш царна ниийса оценка яла еза, уж вай вахарера цIенъяь дIаяхара цIенхаштта гIулакхаш чакхдаха деза.

«Советски патриотизмаи социалистически интернационализмаи, Советий Мехках, вай Даьхенах доккхал дара, социализмана карагIдаьннараш лораде дIаотта кийча хилара идеяш къахьегамхой, эггара хьалха къонача ноахала сакхетам чу чIогIъяр—парте лоархIамегIарча декхарех цаI хила а хиннад, иштта долаш лусаш а да» аьнна белгалдаьккхар Леонид Ильич Брежнева КПСС XXV съезде. Интернациональни кхетам балара берригa болх цу дIадехарашка хьежжа чакхбаккха беза, цу йиш хулийтаргья халкъий сийлахьдоккхийча доттагIала бокъонца дола интернациональни хьал республике хилийта. Цу хьале хоадамболашагIа гуш хургда национализмаи шовинизмаи моллагIа дола гIулакхаш. Дагаккхаба деза, аьлар докладчика а, хIаьта иштта пренешка къамаьлаш даьча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета парткома секретара **М. М. Пархоменкос,** ВЛКСМ обкома секретара **С. Н. Егорова,** кхычар, национализми шовинизми чакхйоаха мероприятеш Iилман ларда тIа вIаштIехьйоахилга, общественни вахара фактайн явленейн мах беча хания классови хьисап хулга, негативни явленешца къовсам лоаттабелга политически ира хулга Iалашде дезилга дицдалийтача хьагучаювлаш хилар.

Къахьегамхошта Iилма-атеистически кхетам лучара хьал цIенхаштта сагото яйташ да. Республике баха нах дынах тешара боарам хIанз а лакха ба. Киназа влиянена кIала ба хIанз а дукха нах. Городашкеи районашкеи я бусалба дына 24 тоаба. Назране а районе юрташка а, — аьлар пленуме ше къамаьл деш КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **С. М. Бекова,** — мурдий дукха тоабаш я. Укхаза царна юкъе ва эзар гаргга саг.

Ислама догматиках пайда а эцаш, мурдий тоабашта керте латтараша, ды хьехараша бусалба нах шоайла чухьаьрча баха беза яхаш хьехамаш ду, цу хIамо къамашта юкъера моастагIал чIогIдара цхьайолча хана аьттув хулийт, уж гIерт родовой быта реакционни Iаьдалаш меттахьа ца далийта, кагирхошта дына уйланца кхетам бала, кхелий болх мукъьара баккха. Дына тоабашта керте латтача цхьаболча наха гражданий доалахьенней бокъонаштеи кулгаш тIаккхувдаду. Мурдий тоабашта керте латтараш даьлах тешараш следстви йолча ханеи халкъа судеи тешаш болаш къамаьлаш дара духьала ба, общественни вахаре кхалнаха дакъа лацара, бераш пионералленеи комсомолеи дIачуахара, иштта кхыдолча хIамашта духьала ба. Бусалба ды хьехаш да тхо яхаш лелаш бола дукха а дукхагIа бола нах общественна пайдане долча тайпара къахьегаш бац, дынах тешарашкара хьагулдеча хIамаех кхоаб цар шоай дезал. шоай доалахьа дIаьхий боахамаш долаш ба уж. Бусалба ды лелабераша чакхдоахача гIулакхаша партийни организацей сагот дац аьлча харцахьа хургдар. Чакхдоах эшаш дола гIулакхаш, тIанйю решенеш. Цхьабакъда цох боаггIача тайпара хьабоалаш пайда бац. Цун бахьан да из гIулакх формально леладар. Иштта, 1976 шера КПСС Сунженски райкомо кийчъяьяр бахача наха интернациональни атеистически кхетам лучара кхоачамбоацараш дIадахара тIаерзаяь йола мероприятеш. Цхьабакъда 17 юххьанцарча партийни организаце хIанз а тIехь Iарех ховш цхьаккха хIама дац. Цу тайпара хьал да аьнна ала мегаргда парте Шалински райкоме а. Пленуме ше къамаьл деш КПСС райкома хьалхарча секретара **А. Е. Осмаева** мукIарал дир районе чакхйоаха беседаш, политинформацеш, лекцеши докладаши моттигерча вахара тахан сагота тагIа йолча проблемаех а йоацаш просветительски маIан долаш я, аьнна.

Къахьегамхошта атеистически кхетам балара даькъе шоаш бу болх эргабаккха декхарийла я партийни, советски, комсомольски органаш. Де дезар фуд аьлча, из да ерригача организацей болх вIаштIехьбаккхари вIашагIтохари, хIаьта из дына влиянена духьала къовсам лоаттабара цIенхаштта тIаберзабар. Цу даькъе эггара хьалха масал луш хила беза вай кулгалхой. Дына духьаларча темаех бахача наха хьалхашка нохчийн гIалгIайн меттала дукхагIа къамаьлаш де деза цар.

Iилма-технически болх шерагIа боаржабаь, цхьана хIаманна тIаберзабаь. тIатеIIа лелабе беза. Лекционни пропаганда санна, къаьст-къаьста дынах тешача нахаца бу болх а пайда хьабоалаш хила беза. Юкъара образовательни школашка, лаьрххIача юкъерчеи лакхерчеи дешара заведенешка болча кагирхошта атеистически кхетам баларах йолча торонех шерагIа пайда эца беза. Дына идеологена кортаболаши цIенхаштаи къовсам лоатабе беза, дынах юхедисача а тIехьадисача а дерригача гIулакхашца машар хургбоацача тайпара кхетам бала беза коммунисташта, берригача къахьегамхошта.

Коммунистически кхетам балара лоархIаме дакъа да хIара сага дагахьа лакха коммунистически морали нравственности чIогIъяр. Цу проблема лоархIам тIа-тIа чIогIагIа лакхлу. «Вай общества дегIаахара боарам лакх ме лу,— аьннад новкъоста Л. И. Брежнева. — дукхагIа ла йиш йоацача йоал нравственноста социалистически нормаш телхаелга». **Нравственни кхетам балара декхар партена сенах гу аьлча, из цунна гу общества хIара члена хьинар айдарах, общественни декхар са а кхеташ кхоачашдарах, доши гIулакхи вIаши къаста йиш йоацаш долга сага оамал хиларах.** Алхха цу хIамо саг нравственно вIаьхегIа ву, айву, низ болашагIа ву.

Бакъда хIанз а кIезига ниислац вай нравственни принципаш дика а кхетаеш практике уж лелаелга, уж кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабелга шоай декхар ца лоархIаш бола нах. Дицдалийта бокъо яц вай материальни Iалашоно, мелла лакха из яле а, ниисен чулоацам болеи вахара никъ цо ше хьахьоккхаш ца хилар. Керттердар сенах латт аьлча, из латт вай материальни тороиаш идейни, культурни, нравственни боарам хадданза лакхбаларца цхьана лелае езаш хиларах. Кхыча беса хуле мещански, мелкобуржуазни психологе рецидиваш ца хулаш юсаргьяц.

Де мел доагIар деш йий республика партийни организацеш цу тайпара явленеш ца хилийтара? Халахете а, деш яц. Алхха цунца дашха доагIаш да шийи балха декхар цIена кхоачашдеш боаца, законаш, дисциплина телхаеш бола, шоаш гIулакхаш тIа хиларах пайда а эцаш шоай бIеха, аморальни гIулакхаш, н. кх. дI. чакхдоахаш бола болхлой вайна юкъе хIанз а кIезига ца хилар.

Докладчика а къамаьлаш даьраша а теркам тIабахийтар тIеххьарча шин шера республике зуламаш делга кIезигденна дале а цIендаь уж дIадахара гIулакх гаьнна кхоачашданза хилара. Алхха дIадахача цхьан шера халкъа рузкъа лечкъадарах уголовни бехктокхаме эзаб дукха нах. Партийни, советски, общественни организацеша мела вIаштIехьдаьккхад «Корта бохо малараш меларан алкоголизманеи духьалара къовсам чIогIбара де дезарий хьакъехьара» КПСС ЦК соцам кхоачашбелга. Дуккхача районашка болаш ба къахьега могаш бола общественно-пайданерча къахьегаме дакъа лоацаш боаца, дукхагIча хана къахьийга хьадаьккха доацачох бахаш бола нах. Цу тайпара дукха бакъдараш доаладир ше къамаьл деш НГIАССР прокурора **А. И. Ростова.**

Пленуме чIоагIа критика еш бийцар, цхьацца бахьанаш а доахаш, закон, партийнии пачхьалкхени дисциплина телхаеш болча наьха га даккха гIерташ бола гIулакхаш тIара кулгалхой. Дешаццa-м раьза ба уж КПСС Уставо, партийни решенеша дIадехараштa, бакъда гIулакхаш кхыча тайпара леладу.

Партийни комитеташ декхарийла я кадрашкара доагIар чIоагIа хьадеха, цар харцахьарча гIулакхий чIоагIа политически мах а беш, советски законаши нравственни нормаши лорае. Дицдалийта дагIац моральни телхача кулгалхочо гонахьара бараш толхабеш хилари нагахьа санна цунна доагIаш дола таIазар ца дича из гIулакха кхераме хилари.

Дукха ха йоацаш КПСС обкома бюрос дийцар парте Ножай - Юртовски райкома хьалхарча секретарах нов. В. А. Янгульбаевах дола дош. Кулгалдара коллегиальни принцип чIоагIа телха а еш райкома бюрос доагIар хьадехаргдолча хьале оттабеш хиннабац цо болх, кадраш хьакъоастаяра, дIанийсъяра, кхетамца кхеяра ленински принципаш телхаеш хиннай, шийи мехкахой, гаргара нах, шийна мутIахьа нах балхаш тIа уттабаьб, зуламхой га доахаш хиннав. Райисполкома председатела А. С. Батаевас хьинаре дакъа а лоацаш, доапар дувцаш, кхерам туасаш, цIур юкъе бехкаш шийна гоама бола нах балхара дIабоахаш хиннаб цо. дукхагIча хана националистически позицешка а кхоачаш, харцахьара гIулакхаш лелаяьд шийи вахаре а. КПСС обкома бюрос В. А. Янгульбаевнеи А. С. Батаеванеи учетни каг точка тIа дIа а язъеш строги выговор яьй, хIаьта уж гIулакхашкара дIа а баьхаб. Бакъда мукIарло даьза далац цIераш яьхача кулгалхой цу тайпара зуламаш цхьан дийнахьа а кхыметтел цхьан шера а хьахинна ца хилара. Царех дола хабараш дуккхача шерашка дувцаш хиннад, бакъда парте райкома бюро членаш принципиальни боацаш а уж кхоачамбоацараш къайла кхуьйш а хиннаб. БоаггIаш бола мах беш хиннабац цу гIулакха КПСС областной комитета цхьаболча бехктокхамеча болхлоша а.

Парте обкома бюро, белгалдир докладчика. дIахо а, чIоагIа кхоачашдеш хургья «партийни кулгалхо хила йиш яц шийи балха критически мах бе могаш воацар, наха дIакъаьстар, цунна ловри товри дувцаш бола нах гонахьа баьхар, коммунистий тешам байнар» яха КПСС XXV съездо дIадехараш. Кулгалдара кадрашца партийни организаце беш бола болх къаьгга цхьа никъ болаш а леррагIа а хила беза, из хила беза цхьан оагIорахьара кадрай хам беши, вокх оагIорахьара тIемахошкара санна царгара доагIар хьадехаши, берригa болхлой шоашта тIадиллача гIулакха бехктокхаме хилар Iалашдеши.

КПСС XXV съездо партийни организацей теркам тIаберзабаьб бахача наьха тайп-тайпарча группашта юкъе, цу даькъе кхалнаха юкъе а, беш бола идеологически болх боаггIача тайпара лелабанза барг боацаш хилара. Цу хьакъехьа дийцар докладчика, хIаьта иштта Ачхой-Мартановски районерча «Бамутский» совхоза сомий бешамаш лелаеча бригада бригадира **М. Масаевас** а. Хала хиннад лоаман кхалсага вахар. Дукха ха йоацаш а тIехьа, дийцар М. Масаевас, кхалнаха юкъе со се мара яцар трактор, мотоцикл лалла ховш. ХIанз цу тайпара бараш дукха ба. Духовно дегIаенай лоаман кхалсаг, Iоткъамеи ниисхо ца хиларей зIанарех мукъаяьннай. Уж бокъонаш, из кортмукъале тхона, лоаман кхалнаха, еннай Сийлахь-боккхача Октябро.

Цунца цхьана, белгалдора пленуме дакъа лаьцараша, вай хIанз а кIезига йоакхо яьй башха-дикача къахьегача вай кхалнаьха, ноаной, цхьайолча хана феодально-байски гIудакхашта кIала бут вай уж, царна гIо дац вай дына уйлаштеи реакционни оамалаштеи хьинаре духьала бовла. Республике укх тIеххьарча шин шера 83 моттиг хиннай ворхIлагIча, бархIлагIча, ийслагIча, итталагIча классашкара кхийна йоаца йиIигаш маьре йохийташ. Эггара дукхагIа йиIигаш удаю Шалински, Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Сунженски, Ножай - Юртовски районашка. ХIаьта а цу тайпарча гIулакхашца бокъонца къовсам лоаттабац партийни комитеташа. Из бахьан долаш къаьнача реакционни гIулакхаша Iоаткъам а беш цхьабола нах геттара чурабаьннаб, доккхий зуламаш дара наькъ тIа эттаб.

Райкомий, горкомий протоколаш тIа йолаш яц цу эхь долча гIулакхий ира принципиальни мах беш ер ма-бий аьнна лоархIам бола решени. Цул а совгIа, цхьабола гIулакхера нах йиIигаш удаяри урдув дехари нохчийн гIалгIайн халкъий къаман башхало я ала гIерт, хIаьта из аларца бехказа бовла гIерт йоккхий нравственни принципаш бахьан лоаттабеча къовсаме шоаш хIама ца деш хиларах.

Пленуме цIенхаштта критика е йоагIа комсомола обкома. Комсомольцаша ца лоаттабича малав мехкарий сий бахьан, уж лархIара тIехьа къовсам лоаттабергбар. Бакъда из болх комсомольски организацеша цхьа хIама иккхача мара бац.

Кхалнаха юкъе беча балха тIа кIезига дац гIалаташ. Дукха ха йоацаш парте обкома бюро дийцар Шалински районе кхалнаха юкъера идейно-кхетама болх мишта латт дувцаш дола дош. Тохкамо хьахьекха ма-хиллара, цу района партийни, советски, комсомольски, профсоюзни, боахама организацеша геттара кIезига уйла тIаахийтай цунна. Уж дешаш кIезига дийцад парткомий заседанешка, болхлойи колхозхойи собранешка, нах бахача моттигашка. Эшаш дола гIо даьдац кхалнаьха советий балха. КIезига хIама даьд вахара юкъе советски обрядаши традицеши йоалаяра, дына культех дола законодательство чIоагIа леладара.

Ховш ма-хиллара, обществана хьалхашкара шийи декхар дика кхетадеш, хIамах дика кхеташ, къахьегам безаш, коммунизма идеяшта мутIахьа вола саг хьалкхевелга дIадолалу школе. Цудухьа парте къаьстта лоархIам бу хьалкхувш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам балара дешара заведеней партийни, комсомольски организацей, педагогически коллективай балха.

Республике дешаш ва 300 эзар гаргга студенти дешархой. Из хIара денна терко е еза кагирхой Iалаьмате доккха эскар да. ХIаьта а кагирхошта идейни кхетам луча ца деш дукха хIамаш дут. каст-каста ниислу дуккхачарна юкъе болх бара тIехьа а баьле, хIара зIамигача сагаца къаьст-къаьста беча балха зе деш.

Вай идейни моастагIий, аьлар ше къамаьл деш НГIАССР писателий Союза правлене председатела **Р. С. Ахматовас,** кагирхоех цхьадола дакъа сакхетам лоха болаш хиларах говза пайда а эцаш, революционни традицей влияни царна ца хилийта гIерт, индивидуализмана, обществера кагирхой хьал ше къаьстта хила деза яхаш пропаганда ю.

Дукха кхоачамбоацараш да студенташта юкъе беча кхетама балхаца. Царех цхьабараша, общественно - политически вахаре, марксистско - ленински Iилма Iомадеча хайра дакъа лацац, аморальни гIулакхаш леладу. Студентех цхьадола дакъа. аьлар пленуме Госуниверситета парткома секретара М. М. Пархоменкос Iадата-шариIата реакционни гIулакхаш доахкаш, дика йоаца уйлаш йолаш да.

Студенташта хьоккхам луш бац университета цхьабола преподавателаш а. Цхьабараштa эхь хетац къаман уйлаех спекуляци е а, нравственни доаца гIулакхаш леладу, курал йоаллаш, эздий боацаш ба, аьлдит леладу.

Партийни, комсомольски организацеша, вузий ректораташа, ерригача дешара заведеней педагогически коллективаша чIоагIагIа терко е еза дика дийша, идейни чIоагIа, лакха нравственни кагий нах кийчбара дешашта. Дувцар вай тIехьенах, доккхий гIулакхаши хIамаши карагIдувлара массе а оагIорахьара дика кийчъенна хургйолча тIехьенах да.

Наха кхетам балара гIулакхага комплексни хьажаро дIадех устни агитаци дIахо эргайоахаш тоаелга. Из я политически кугалдара техка аьнна инструмент, вай нах оарцагIбахари, уж идейно-политически, къахьегама, нравственни чIоагIбара низ бола средство. Нахаца вIашагIкхетара тайп-тайпарча формай гIонца чIоагIлу парте нахацара бувзам, чурчеи дунеи халкъашта юкъерчеи вахара тахнара сагота гIа дола дешаш къахьегамхошка дIадовзийтара боарам айлу, шийи ханнахьа юхатох буржуазни пропаганда, гучайоах цун диверсеши провокацеши. Из цIаьккхаза а белгалдаьд «КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъечара устни политически агитаце лоархIам айбарах» КПСС ЦК дукха ха йоацаш тIайицача соцам тIа.

Парте дош наха юкъе кхухь эзараш болча лектораша, докладчикаша, политинформатораша, агитатораша, дешара заведеней преподавателаша. Цар кийчонах, нахаца болх бе харах дукхагIча даькъе тийша я идеологически балха эффективность. Партийни организацеша идеологически кадрашца бе беззача тайпара болх беча Iалашду сапаргIата, гIулакха тIайийрза коллектив хилара

(Чиастедоалар 2-ча оагIо тIа).

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМ

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ КОМПЛЕКСНО ЛЕЛАБЕ

(Йистедоалар. Доладалар 1-ча оагIо тIа).

хьал. Цунна дола масалаш кIезига дац республике. Бакъда, халахете а, наха юкъе политически болх белга вIаштIехьдоахача а цун чулоацамга диллача а хIанз а дукха да вай цIенхаштта кхоачамбоацараш. КIезига моттигаш яц чакхйоахача идеологически мероприятеша коллектива хьалхашка латтача декхарий башхало хьа ца хьокхаш, аудиторе кийчо малагIа я лоархIаме ца эцаш. Беседаш, политинформацеш, докладаш дукхагIча даькъе массанена а довзаш дар дувцаш хул, къахьегамхошта хьашт долча лелашшта массаза а жопаш телац, тахан саготагIа йола проблемаш ца ювцаш ютт.

Дукхача партийни организацеша хIанз а тIехьа доагIар хьадехац пропагандистски мероприятеш дика хилийтара, цунна е еза терко яц «Знание» республикански организаце а, наг-натахьа а цхьайолча хана формана а мара яц лекцеша рецензеш, дикагIа йолча пропагандистски кадрай опыт дIайоаржаелга мела лел. Пленуме ше къамаьл деш КПСС Грозненски горкома секретара **Л. П. Белоглазовас** дийцар КПСС обкома пропагандаи агитацеи отделю идеологически кадраша бу болх хоадам болашагIа бе беза, парте горкомий, райкомий секретарашта, пропагандан агитацеи отделий заведующешта дукхагIа гIо де деза, яхаш.

ГIулакхха хьашташа дIадех партийни организацеш лекциони пропаганда чулоацамга кIоаргагIа хьожилга. ХIаьта из эггара хьалха парте обкома лекторски группана доагIаш а да. ХIанз укх сахьате шийна тIадехка декхараш ледара леладу цо, республикерча лекциони пропаганда дикала тIахьожам лоаттабац. Пропагандаи агитацеи отделю а КПСС обкома секретарната а де деза доал дац цу лоархIамеча балха участкана.

Геттара чIоагIа лоархIам болаш да вай агитаторашеи политинформаторашеи, лекторашеи докладчикашеи къахьегача коллективашка даь ца Iеш, нах бахача моттигашка, къаьстта юстара ухкача нах бахача моттигашка, кхалнах дукхагIа болх беш болча предприятешка, наха гIулакх деча, кхашкарча станашка, хьайбай фермашка къамаьлаш дар. Из деча хана устни еча пропаганда боарама мах яьча лекцей, къамаьлий, докладий дукхалга хьежжа бе багIац. Керттердар — дикал! Идейность, партел, денал, тIагIертта хилар, бакъдар дувцар, вахарца, коллективашта хьалхашка латтача хьдда долча декхарашца цахалдаш бувзам хилар — цунца ба наха юкъе беча агитационни балха толам балара бола тешам.

Идейни кхетам балара балхах дувцаш, къаьстта теркам тIабахийта беза буржуазни идеологена духьалара къовсам чIоагIагIа бе безаш хилара. Шин системана юкъера идейни къовсам тIа-тIа хьинарегIа, империалистически пропаганда тIа-тIа хIилал доаллашагIа хулга дага а кхоабаш. Шин мировоззренена юкъерча къовсаме моттиг хила йиш яц нейтрализманен компромиссаштеи. ХIаьта из вай дицалийта йиш яц. Шерра пайда эца беза парте низ болча, дукхача шерашка лелабаьча революционни къовсаме, коммунизм хьалъеш Iоаьча идейни арсеналах, йоккхача опытах, хьдда къовсам лоаттабе беза буржуазни пропагандана духьала, хьинарегIа чIоагIде деза социалистически вахара хьисап.

Коммунистически кхетам луча дикка доккха дакъа юкъекхухь вай Iилманеи творческии интеллигенце, цун болх шерагара шу массаза доал хьинарегIен беркатегIен хул. Исторе, метта, литература Iилма-тохкама института а, паччахьалкхен университета а цхьана кийчдаьд социализма шерашка Нохч-ГIалгIайче дегIаахарах дола сборник ,язъяь йоалаш латт Нохч-ГIалгIай партийни организацех йола очеркаш. Кепайоазон тIа дукхагIа арадувла даьннад «единни поток» оалаш йолча теоре реакционни чулоацам хьахьокхаш дола балхаш. Цхьадолча тохкамаша кIоаргга хьахьокх эрсашта, нохчашта, гIалгIашта, вай мехка кхыча халкъашта юкъера доттагIал хьахнлара а дегIаахара а объективни бахьанаш.

Халахете а, литератураи искусстваи цхьаболча болхлоша дувц дIаяхача гаьннарча хана хиннараш, эсала хьахьокх вай республикера а бIарччача мехкара а таханара эргалонаш, цар вахар. ХIанзалца хьа коммунизм хьалъяра вай республике хиннача хувцамех ераш майни аьнна корта болаш йола произведенеш хьакхеллаяц. Масала, нохчий а гIалгIай а литератураша кхоачамболлаш яьшхаяц Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъо яьккха котало хьагойташ йола тема. ХIаьта **Р. С. Ахматовас** пленуме ма-аллара, хIанз санна халкъа вахаре литератураи искусстваи проблемаша йоккха моттиг дIалоацаш йола ха дагайоха хала я. Деша художникаша дечунга хIанз санна чIоагIа теркам тIабохийташ хьежаш хинна ха дагайоха хала я.

Дукха ха йоацаш КПСС обкома бюрос дийцар «КПСС XXV съезда дIадехарашка хьежжа республика писателий Союза болх тоабарах» дола дош. Теша безам боагIа, писателаша хIанз долаш дола кхоачамбоацараш дIа а даьха, вай заманхочун сурт-сибат кIоаргга хьагойташ йола керда дика произведенеш хьакхолларгхиларах.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам луча боккха лоархIам болаш я культура учрежденеш. Бакъда цар хIанз а боаггIача тайпара дика болх бац. Культпросветучрежденей болхлой хьалкхебара а лерттIа дIа-юха нийсбара а лерттIа йоакхо яц. Клубашка болх берий пхелагIа дола дакъеи библиотекашка болх берех итт процент бараши юкъера дешар дешанза ба, хIаьта советски районе 95 культура болхлоех цхьаь цаI вац лакхера дешар дийша, виъ саг мара вац лаьрххIа юкъера дешар дийша. Цу тайпара хIана дац аьнна хьал да Урус-Мартановски, Надтеречни, Малгобекски районашка.

Саг массе оагIорахьара дегIавоалавара кхоачамболлаш пайда эцац физкультурахи спортахи. Дунен халкъашта юкъерча яхьашка советски спорта сий толаме лорадеш республика цхьабола спортсменаш бале а физкультурни болам шерра дIабоаржабелга вIаштIехьдаьккхадац вайцига.

Художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацилга, физкультурацеи спортацеи хьоашал леладелга, искусства дукхаезалга хIанзарча хано дIадехар долга кхета а деш культура, искусства учрежденеш, школаш, стадионаш хьалъяра дешаш овлангара денз тоаде декхарийла да вай. Ла йиш йолаш хIама дац культпросветучрежденеш хьалъяра соахка хьахьожаьча капиталовложенеех 50 процентал кIеззига дукхагIа ярех мара пайда ца эцар. Из да-кх республикерча клубайи культура объектайи кхоалагIа дола дакъа геттара воча хьал тIа долча республике, хIаьта царех цхьаяраш наьха доалахьарча цIеношка ухкаш я. Ха хьатIакхьчай выводаш яра, цу тайпара хьал цхьаккха дика а ла йиш йолаш дац. ХIара боахама кулгалхо декхарийла ва культура материальни база хьакхоллара йоакхо е. хIаьта Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето культура учрежденеш, спортивни базаш, кхыйола объекташ хьалъяра план кхоачашъяра хьалхара министерствайи ведомствайи, гIишлошъеча организацей бехктокхам лакхбе беза.

Идеологически балха ерригача средстваша юкъе боахами культуреи хьалъяра декхараш кхоачашдара республика къахьегамхой оарцагIбоахача, **къахьегамхошта коммунистически кхетам луча боккха лоархIам болаш да кепайоазув, телевидени радиовещани.** ТIехьарча хана дикагIа а щий ханнахьа а дувц цар къахьегамхошта кхетам балара, экономикеи культуреи дегIайоалаяра дешаш. Пленуме къамаьл даьча «Грозненский рабочий» яхача газета редактора **Д. К. Безугле** аьлар, тIеххьарча хана газето къаьстта теркам тIабохийт пролетарски интернационализман советски патриотизман идеяшта пропаганда яра, советски Iаьдал латтача шерашка Нохч-ГIалгIайчене хинна хувцамаш шерра хьахьокха гIерт.

Из ишта дале а, дийцар докладчика а пренеех къамаьлаш даьраша а хIанз а бокъонца боаггIача тайпара, дукхагIа эффективность йолаш массови информацеи пропагандаи средстваех пайда эца Iомаденна дац вай. Газетий оагIонаш тIеи теле-радиопередачашкеи хIанз а кIезига нийслац чулоацам кIоарга боацаш, талмастта кийчъяь йола материалаш.

Кхоачамболаш яц газеташ тIа критически материалаш. Цхьабола кулгалхой хул критика хьалъай ца е гIерташ, газета тIа белгалдаь кхоачамбоацараш сихха дIадаха кийча боацаш.

Ховш ма-хиллара, парте Центральни Комитето тIанийцаб «КПСС Томски обкомо массови информацеи пропагандаи средствашта кулгалдара хьакъехьара» соцам. Цу лоархIамеча документаца юззаенна КПСС обкомо кийч а яь чIоагIъяьй массови информацеи пропагандаи средствашта кулгалделга тоадара йола мероприятеш. Партийни организацей декхар да соцамга хьежжа гIулакх вIаштIехьдаккхари коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара бола республика кепайоазон, радиои телевиденеи лоархIам дIахо лакхбелга Iалашдари

Идеологически балха тIехь лоархIаме моттиг дIалоац коммунистически хьисапе къахьегара уйлаш йолаш наха кхетам балара гIулакхо. Профсоюзий XVI съезде къамаьл деш Л. И. Брежнева аьнна: «ХIаране къахьега деза шийна хьалхашка шийна эхь хетаргдоацаш, новкъосташта хьалхашка цIийвала ца везаш». Коммунистически идейность — знанеш, дог тийша хилар, практически гIулакхаш шоайла вIашагIдувзаденна хилар да. Политически къахьегамеи кхетам балар айхха дувзаденна хиларах гуччахьа хьахиннар — хIанз айенна керда саг хьалкхевара лоархIаме средство йола социалистически яхь я.

Юрта боахама болхлошка долча КПСС ЦК письмонеи «Производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттлагIча пятилетка заданеш толамца кхоачашъяра тIехьа Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа» болча парте Центральни Комитета соцамаи жоп луш республика къахьегамхоша шерра боаржабаьб производства резерваш, Iилмана карагIдаьннарех, техникахи хьалха латтача опытахи кхы а биззагIа пайда эцара тIехьара болам.

КПСС обкома бюрос мога а яь хьаллаьцад Ленина орден лелаеча, «Грознефть» объединене, Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» яхача машинашъеча завода къахьегама коллективаша, Грозненски района юрта боахама болхлоша, кхы дукххача коллективаша — 1977 шера бIарччача пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггIара накъадахара тIехьа социалистически яхь йоаржае аьнна тIахьехаш яь инициатива. Уж патриотически боламаш республика къахьегамхоша шерра хьаллаьцад.

Къахьегамхой дукххача кхолламашта, починаштеи инициативаштеи юкъе вай къаьстта белгалъяьй йIаьххача хана вай балха тIа керттера хургйолаш грозненски химикаша дIайолаяь «ХIара балха денна — дикала Знак» яха почин. Из нийса тIа а ийцай кхета а яьй ше чоалхане ца хиларахи чулоацам кIоарга хиларахи массане а дегашка йижай. Из болам болхлой классагара юртарча къахьегамхошка баьлар.

Профсоюзий XVI съезда трибуна тIара КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева аьлар: «ДIадоладаь беркате гIулакхаш, дика инициативаш хестаярал совгIа, гIулакхашца хьаллаца а еза. Пайдане дола дIадоладаьр цхьаккха а гIулакх дов йиш яц. ...Яхь керда саг хьалкхевара кхычунца хувца йиш йоаца средство я, цо гIо ду из политически дегIаварач нравственни эргавоалаш тоаваларан».

Из дика хьахьекхар пленуме къамаьлаш даьча Грозненски швейно-производственни объединене швея-мотористка **В. М. Чирковас** доаладаьча бакъдараша. Предприяте 28 болхлочо хIанзле а кхоачашъяьй пятилетка шин шера заданеш, алсамдоалаш латт коммунистически къахьегама ударникий мугIараш. Фуд балха новкъарле ер. Бедали материалаши воаттаяр, транспорто тоъал гIулакх ца дар. Пленуме белгалдоаккхар, къахьегам вошIаштIехьбаккхар, формализми даьсса хабараш дуцари санна долча гIулакхаша, денна беча организаторскии политически балха зе а деш тайп-тайпара дукха мероприятеш чаккхъяхар санна долча хIамаша яхьа геттара чIоагIа зе делга.

Ерригача къахьегамхой коллективай болх толаме вIаштIехьбоаккхилга Iалашдеча цIенхаштта къахьегама социалистически дисциплина ца хилча кхоачашде йиш яц ерригача общественни производства эффективность хьдда лакхъяра декхараш. Из да паччахьалкхен заданеш ерригIа кхоачашъе еза, болх ца беш латтарца, балха ха йоаярца, брак ярца, къоалаш дарца, боахама доал ца дарца, кхыдола а харц гIулакхаш леладарца а къовсам лоаттабе беза яхилга. «Балха ха йоаяр, болх ца беш латтар, болх ритмично ца бар, къахьегамен технологически дисциплина ледара хилар, цхьайолча предприятешка балхара дIабувлаш нах дукха хувцабалар, къаьстта ла йиш йоацаш дола кхоачамбоацараш да», — аьннад Л. И. Брежнева парте съезда Отчетни доклад еш. 1976 шера алхха прогулаш йир бахьан долаш республика промышленносте доадаьд 28.490 сага-ди. Къахьегама дисциплина телхаеш дукха моттигаш хул Назрановски трикотажни фабрике, аьшкабетонни конструкцей Грозненски заводе, № 4 йолча маькх еча заводе, гIишлой-материалийи гIишлой-индустреи Аргунски комбинате. Сунженски района промышленни предприятешка беш бола идеологически болх даим де лерхIачунга кхачац. КПСС райкома хьалхарча секретара **Г. Г. Самарске** пленуме ма-аллара, цхьайолча предприятеша ритмично болх бац. Рудни йоаца гIишлой материалаш йоахачеи чакхйоахачеи Карабулакски заводо укх шера хьалхарча квартале продукцена реализаци яра план кхоачашъяьяц.

Ледара болх беш я «Трансмаш» завод. Цу предприяте коллективо кхоачашъяьяц соахкара план, леррагIа болх ца беш а тIехьаюсаш а хилар из хьалхарча квартале а. Бахьан сенах латт аьлча, эггара хьалха из латт, къахьегам во вIаштIехьбаккхарах а эшаш дола хьалаш ца хиларах а, коллектива моральни климат дика ца хиларах. Наха юкъе политически болх бац, агитколлектив вIашагIъеллаяц, политинформатораша наг-нагахьа мара къамаьлаш дац болхлошта хьалхашка, гойтара агитаци вIалла я а яц.

Пленума доакъашхоша йоахар, предприятей коллективай балха юкъе кхоачамбоацараш хилара, къахьегама дисциплина телхаяра бахьанаш а хьалаш а кIоаргга Iомаде деза, хIаьта уж дIадахара данза даргдоацараш де деза.

Эттача хьало дIадех кхетам балара, къахьегама социалистически дисциплина хилийтара хьакъехьа Тульски областа партийн организацеша беча балхах КПСС ЦК соцам моттигашка мишта кхоачашбу хьожилга. Профсоюзий XVI съезда решенешка, цига къамаьл даьча новкъоста Л. И. Брежнева положенешкеи выводашкеи хьежжа облсовпроф декхарийла я наха къахьегама кхетам балара дешаех корта болаш йола мероприятей план кийчъе, социалистически яхь лерттIа вIаштIехъяккха.

КПСС обкома бюрос, парте горкомаша, райкомаша, партийни организацеша хьдда къовсам лоаттабе беза хIамана сагота воацаш, ер дича тоъарг ма дий яхача уйлашца, боахамеи культуреи хьалъеча ерригача участкашка балха стиль эргайоахаш тоае еза, хьдда кулгал лувца деза «КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъечара парте Краснодарски крайкома организаторскии политически балхах» болча КПСС ЦК соцамо дIадехараша. Идеологически болх партийни балха цу даькъерча специалистий гIулакх мара дац яха харц уйла хьдда йита еза.

Идейно-политически, къахьегамеи, нравственнии кхетам къахьегамхошта цхьана балар Iалашдеча гIулакхашта юкъе тIа-тIа дукхагIа яржаш латт идеологически балха комплексни планировани яра практика. Цун декхар, йоахар пленумо, партийни, профсоюзни, комсомольски кхыча общественни организацей идеологически болх вIаши цхьана бувзаш, экономически социальни политически декхараш кхоачашдеча вIаши бийза болх лелабелга да.

Цу лоархIамеча гIулакхаца дола парте городскойи районни комитетий, КПСС обкома ерригача отделий лоархIаме бехктокхами айбе беза, уйла тIаяхийта еза керттерча, лоархIамерча дешашта, Iалашде деза идеологически балха эффективность кхы а лакхаялга хулга.

Идеологически балха эффективность лакхъяра декхараш кхоачашдара мел эшар дола да вайга. Вай йолаш я идеологически организацей, культпросветучрежденей, дешара заведеней шерра сеть, наха хьаькъала а дегашта а воздейсти яра тайп-тайпара средстваш: телевидени, радио. ХIаьта эггара керттера дар вай йолаш я дика кийчо йолча идеологически кадрай йоккха отряд. ЧIоагIа лоархIаме да цар лерттIа вIаши бувзаш болх белга Iалашдар, идейно-политически, къахьегамен нравственнии кхетам лулга хьдда вIаши дувзаш леладар, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча гIулакхага комплексни хьожилга Iалашдар. Цу балха юкъе, КПСС XXV съезде яьча Отчетни доклада тIа Л. И. Брежнева ма-аллара, дахьанза даргдац деррига низаш, нах тешабе хар, дега деррига низ.

Дийцача дешах соцам тIанийцаб.

* * *

Пленумо КПСС Центральни Комитета Iешам белар Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце, республика къахьегамхоша КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъечаргара а тIехдола дакъа юкъахьолга Iалашде. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар коммунизма духьа керда карагIдаьннарашца белгалде.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра даькъера КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически балха комплексни план чIоагIъяьй.

ЮРТАШКАРЧА КЪАХЬЕГАМХОЙ ДАХА ДЕЗА КЕРДА МУЛАШ

«КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева кубански лаьтта леладерашка дахьийтача письмо тIа ма-яххара юрта боахама продукташ йоахача доккхий хьокхамаш дахара тIехьа социалистически яхь вIаштIехьъяккхара хьакъехьа» доклад йир КПСС обкома шоллагIча секретара **М. Ш. Баматгиреева.** Цо аьлар, парте Центральни Комитето юрта боахама болхлошка дахьийта письмо Нохч - ГIалгIайчен юрташка къахьегараша тIанийцар дIахо болх бара денале программа санна. Лаьтта леладераша дикача дас санна пайда эц техниках, доагорах, дика денача хIара сахьата лоархIам бу. Хьайбаш леладераша де мел дезар ду хьайбаш толаме Iангара дахара. «Болх дикагIа бе, эффективности дикали лакхъе» яха парте лозунг хIара де ме доал шерагIа хьаллоацаш да республика звеньяшка, отрядашка, бригадашка, колхозашка, совхозашка.

1976 шера республика юрта боахаме къахьегараша дика гIа баьккхаб юртбоахама продукце деррига тайпаш дахара а кийчдара а, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш толаме кхоачашъяра. Юртбоахама культурай хьувкъам во бац, цо юрташкарча къахьегамхой торо хилийтар планаши социалистически декхараши тIеххкоачашде. Республика юрта боахаме къахьегарашка КПСС ЦК Генеральни секретара дайтача письмо тIа колхозийи совхозийи коллективаша шоаш ца кхоеш хьийгача къийн боккха мах баьб.

Юрташкарча къахьегамхошта хьалхашка доккхий декхараш латт укх шера. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу далара еча кийчоно халкъа хьинар кхы а айдаьд. Дика гIулакх дIадоладаьд Кубана лаьтташ леладераша — ерригача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара тIехьа къовсам лоаттабар.

КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева КПСС Краснодарски крайкомага, крайисполкомага дахьийтача письмо тIа боккха мах баьб дIаболабаьча цу патриотически болама. «Юртбоахама культурай селла боккха хьувкъам баккхара духьа яхь йолаяр, — белгалду новкъоста Л. И. Брежнева письмо тIа, — пятилетка керттера декхар — производства эффективность лакхъяр кхоачашдара тIехьа лаьтта леладераша лоаттабеча къовсаме дикала керда ханюкъ я».

Кубана лаьтта леладераша дIадоладаь патриотически гIулакх хьаллоацаш а нов. Л. И. Брежнева тIахьехама жоп луш а Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза, «Атагинский» совхоза, А. Албогачиева, И. Висаитова, Л. Лебедева, Л. Захаева, З. Абуевай механизированни отрядий, звеньяй коллективаша, кхы дукххачар лаьрхIад 1977 шера 35—40 центнерал кIезигагIа доацаш кIа даккхара, 55 центнер дуга, 60 центнер хьажкIаш, 400—500 центнер шекара свекла, 300 центнер баьцадаараш, 180—200 центнер коартолаш хIара гектара тIара яхара тIехьа къовсам лоаттабе.

Кубанцаша, хIаьта иштта цIераш яьхача дикагIча бригадаша, звеньяша, мехотрядаша, боахамаша дIадоладаь маьхе гIулакх вай республика хIара колхозе, совхозе, районе шерра дIадаржа деза. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахамий кулгалхошеи специалисташеи дика тахка еза йолаш йола торонаш, хIара звенос, бригадо, механизированни отрядо доккхий хьувкъамаш доахаргдолаш хьдда гIулакхаш белгалде деза. Дика беркат даргдолаш яхь вIаштIехьйоаккхилга Iалашданза даргдац, наха моральнии материальнии стимулировани яра гIулакхаш белгалде а чакхдаха а деза, звеньяш, бригадаш, отрядаш Iалашъе еза эшача техникаца, минеральни удобренешца, царна хьакхолла деза хила доагIа культурно - бытовой хьалаш.

Хьувкъам айбара гIулакхаш чакхдахарца цхьана, республика хIара боахаме дIадоаржаданза даргдац ялаташ дIадув кхаш шердара кхы тIа а йолаш йола торонаш лохилга, пайда ца эцаш ухка участкаш севооборота юкъеккухьаши дIайийнача хIамай структура эргайоахаш тоаеши.

Республика юртбоахама производстве лоархIаме моттиг дIалоац шекара свеклас. 1977 шера хьал а кхея паччахьалкхенга 192 эзар тонн из йохка, хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 220 центнерал кIезигагIа йоацаш гулъе езаш да вай. Краснодаре хиннача зональни совещане вай республикана е а йоагIаш чIоагIа критика йир шекара свекла кийчъяра пхе шера план кхоачаш ца ярах. Къаьстта чIоагIа саготдеш да Шалински, Гудермесски, Малгобекски районий боахамашка свекла лелаечара хьалаш. 1976 шера цу районий боахамашка 29-гара 168 центнерга кхоачаш яьхар из гектара тIара.

Шекара свекла дукхагIа яккхара керттера торонаш йоахк лаьтта леладара культура айярца, из ший ханнахьа дIаерца, Iунал дарца, йо ца йойташ чуэцарца а из хьалкхеяра дерригача балхашта механизаци ярца а.

Вай республика хьалаша торо лу баьцадаараши коартолаши дикка дукхагIа яха акийчъе а.

1977 шера республика колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга 132 эзар тоннал кIезигагIа доацаш баьцадаараши 10 эзар тонн коартолаши йохка езаш я.

Баьцадаараши коартолаши хьалкхеяра оттаяь программа чакхъяккхара ховдам бечарех цаI да уж культураш хьалкхеяра дIахо концентраци специализаци елга, агротехника, фу леладелга дикка тоадар, уж чуэцара дикагIа йола технологи юкъеяхьар.

Баьцадаараш дIахо дукхагIа дахарен уж плана тIа лаьрхIача тайпара кийчдарен гIулакха боккхача лоархIаме я пятилетка чакхйоалача хана республика деррига товарни баьцадаараш леладе деза «Консервплодоовощ» объединене специализированни баьцадаарий совхозаш.

Парте городскойи районни комитеташ, «Консервплодоовощ» объединени, юрта боахама министерство, кхыйола ведомстваш декхарийла я цхьадолча боахамашка баьцадаараш кхедара темпаш лоха хIанай кIоаргагIа тахка. 1977 шера тIанийца декхараш кхоачашдара хьдда гIулакхаш белгалде, гектара тIара 300 центнерал кIезигагIа доацаш уж дахара баьцадаараш кхедеча бригадаштеи звеньяштеи юкъе социалистически яхь йоаржае.

Республике оттаяьй ахкангуйран хана баха нах коартолаца Iалашбара заданеш. Оттадаь да 1980 шерага кхоачаш 33 эзар тонн хьалкхееи 20 эзар тоннага кхоачаш кийчъеи.

Доккхий декхараш да республика комсаш лелаераштa хьалхашка латтараш. Хьал а кхеяь паччахьалкхенга йохка еза 93 эзар тонн комсаш, хIаьта хIара гектара тIара 56 центнер яха еза.

ТIанийца декхараш кхоачашдара дика вIаштIехьдаьхаи лоацача ханашкеи чакхдаха деза баккха лерхIа хьувкъам хIара колхозои совхозои боаккхаргбола агротехнически деррига балхаш.

ХIанз къаьстта йоакхо е еза шелало толхаяьча комсий, массанахьа а овлаи еш йоаца подкормка е еза, вIашагIдолла деза искусственни опылени кхы тIа а елга. Цу дерригие а дукхача бригадашта, боахамашта торо лургья хIара гектара тIара 90—100 центнер комсаш яха.

Городскойи районни партийни организацей, советскии юртбоахамеи органий декхар да Кубана къахьегамхоша дIадоладаь башха дика гIулакх ма-могга хьаллацар, юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай боахама продуктивности айяра тIехьа социалистически яхь йоаржаяр, цу яхье хIара звенос, бригада, колхозо, совхозо, юрташкарча ерригача къахьегамхоша дакъа лоацилга Iалашдар.

* * *

— Боккхача безамцеи дог раьза хиннеи дийшар оаха КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева Кубана кхаш леладерашка дахьийта письмо, — аьлар ше пренеех къамаьл деш Грозненски района «Атагинский» совхоза хьажкIаш кхееча звено звеньевойс, Социалистически Къахьегама Турпала **Ш. Х. Гайтемирова.** Совхоза болхлоша лаьрхIад хIара гектара тIара 30 центнер кIа, 45 центнер фуалъяьха хьажкIаш, 250 центнер баьцадаараш чуэца.

ИттлагIча пятилетка шоллагIа шу белгалдаккха лаьрхIад 11100 тонн ялат даккхарца, из планагIа доагIачул 2700 тонн тIех хургда. Цу даькъе чуалъяьха хьажкIащ план 2700 тонн йолча 3150 тонн йоахаргья, баьцадаараш —3750 тонн е планал 1450 тонн дукхагIа.

КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева письмо тIа кхаш леладерий балха лакха мах баро керда къахьегама толамаш дахара тха массане дегаш гIоздаьхад. ДIадахача шера тха звенос хIара гектара тIара 56,3 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуйийцар. Из боарам кхы а дикка лакхбе йиш я.

Юбилейни шера оаха лаьрхIад хIара гектара тIара 60 центнер фуалъяьха хьажкIаш яхарца хIара гектара тIара чуэца беркат цкъан ахаззеи алсамдаккха. ЦаI ах тонн доагора-смазочни материалаштеи запасни оатхалашта дIадахийта дезаyох 2500 сом ахчеи кходе.

Лакха хьувкъам кхебара тIаберзабаь бола къовсам бIаьстан хьалхарча дийнахьа денз боаржабаьб. Февраль беттарча дIайхача деноех дерригача тхоай лаьттанцара тIоадал дIакъовларца пайда ийцар. Лаьтта органически минеральнии удобренеш ехкаш дика хьаьндаьд Гурахьа лаьтта аха доладалалехьа 50 тонн органически 12 тонн минеральнии удобренеш ехкар кхашка. Тха участок хий декхара кийчъяь еце а ер шу дIадолалуча хана тхой кхашка тIакхоачаш. харшаш а даьха хIанз хий дилла дага да тхо. Звенос тоаяьй ший ерригa техника. Iалашдаьд дIайде эша тIехдика фу.

Цул тIехьагIа къамаьл дир КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара **А. Д. Кагерманова.** Цо хоам бир района къахьегамхоша дика вIаштIехьдаьха бIаьстан кхашкара, балхаш дIадоладарах. Iан заманахьа чакхъяьккхай агротехнически балхий йоккха комплекс. Кхашка ехкай 50 эзар тонн органически удобренеш, лаьтта чудуийташ 1844 гектара тIа хий диллад, гурахьа дийнача ялатий 8860 гектара тIа подкормка яьй.

ЧIоагIа раьза хинна тIанийцар оаха, аьлар нов. Кагерманова, ялата, гидуаргий, шекара свеклай, баьцадаарий, кхыча культурай лакха хьувкъамаш кхедар духьа Краснодарски края кхаш леладераша патриотически болам дIаболабарах бола хоам. КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева кубанцашка дахьийтача письмо тIа цар дIадоладаь маьхера гIулакх хьаллацара из инициатива массанахьа шерра тIа а йийца ярждаргхиларах ше дог тийша волга цо хьакхайкадаро района юрта боахама болхлой къахьегамен политически хьинар кхы а айдир.

Парте районни комитетои боахама кулгалхошеи шоай керттера гIулакх лерхI ялат доаккхилга алсамдаккхар. 1977 шера районо декхар тIанийцад 12 эзар гектарах хIаране тIара 32 центнер ялат чуда. Ялат доакккхилгеи из паччхьалкхенга дохкилгеи алсамдоаккхача керттердар хьажкIий хьувкъам дикка лакхбар лерхI оаха. 3000 гектарах хIаране тIара юкъера лаьрхIача 35 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуэца дага да тхо.

Доккхийи бехктокхамеи декхараш хьалхашка латт тха баьцадаараш кхедераштa. ИттлагIча пятилетке нийслагIча пятилеткечул паччахьалкхенга 2,5—3-зза дукхагIа дохкаргда баьцадаараш. Тайп тайпарча культурай хьувкъамаш дикка лакхделга Iалашдаро йиш хулийтаргья Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггIара накъадахара тIанийца декхараш кхоачашде.

Толамаш ши-шегIа хьахулаш дац. Уж Iалашдераш нах ба. Цудухьа партийни, профсоюзни организацешта, боахама кулгалхошта хьалхашка декхар оттадаьд къахьегамхошта болх хьабе, бытови а салаIара а хьалаш Iалашде аьнна. ХIанз районе кубанций инициатива йоаржаяр духьа шерра массово-политически болх беш ба. ерригача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбари тIехдика продукци яккхари духьа лоаттаю социалистически яхь шерагIа яржаш латт.

Трибуна тIа ва Сунженски района «Ассинский» совхоза сом кхебеча бригада кулгалхо **Х. И. Адуев.** КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева Кубана кхаш леладерашка дахьийтача письмона жоп а луш совхозе шерра патриотически болам баьржаб ялата, гидуаргий, шекара свеклай, сома, баьцадаарий, кхыча культурай лакха хьувкъамаш кхедар духьа. Ерригача бригадашкеи кхыча производственни участкашкеи хIанз шерра ювцаш я кубанций почин, лакха хьувкъам кхебара накъаш белгалдоах.

Бригада коллективо шин кхоачамашка а хьежа 1977 шера лакха социалистически декхараш тIанийцад. Оаха дош деннад карарча шера хIара гектара тIара 400 центнер сом, 200 центнер нарсаши 500 центнер помидораши йоахаргья, аьнна. ТIанийца декхараш кхоачашдара тха мел эша кхоачамаш долаш да. Деррига низаш тIадохийтаргда денна дош гIулакххаца кхоачашдара.

Къамаьл деш я КПСС Шелковской райкома хьалхара секретарь **В. Г. Табацкова.** Цо белгалдаьккхар, хIанзара хаоттама хьалаш аьттув боалийтар доацилга. Гурахьа 8 эзар сом согIа гектара тIа дIабийна беррига мукх бохьабаьб. ХIара ялаташ кхедераш шоаш лаьрхIа хIа 45 эзар тонн ялат ца-дукх кхача Iергболаш бац. Дерригагача боахамашка чуийнна кхдоахаш да бIаьстан кхашра балхаш. Хьалхарча денош денз ца совцаш болх бир дIадувча агрегаташа, бIаьстан юхье юв культураш дIайийна яьннай. Дуга, хьажкIаш, сорго дIаера хIанз лаьтташ кийчча деш да тхо. Уж культураш соахкарчул шозза дукхагIа дIаюргья.

Парте райкомо, юххьанцара партийни организацеша, дувц дIахо нов. Табацковас, хIара ду къаьст-къаьстача хьалхалаттараштa карагIдаьннача дуккхабараш кхача гIортарбола хьалаш хьадара. Районе «Рекорд хьано эшаергья?» яхана кердача тайпара яхь дIайолаьй. Цу яхьа юкъеяхайтта бахташ дола доахани жан ледаду еррига фермаш, механизированни отрядаш. Эггара дукхагIа шура, гектара тIара дукха къам баккхара тIаерзаьб тIалаю яхь тIа-тIа шерагIа яржаш латт, кубанцашка дахьийтача письмо тIа нов. Л. И. Брежнева ма-аллара из «белгала я пятилетка керттера декхар — производства эффективность лакхъяр кхоачашде тIехьа лаьтта леладераш лоаттабеча къовсаме дикала керда хан-юкъ хиларца». Парте райком, юххьанцара партийни организацеш шоаш кубанций болама лоархIам дIабовзийта хана ялаташ кхедерийн бухабаш леладерийн политически къахьегамен хьинар шоай къахулла айде гIерт. Района къахьегамхоша шоай низ дIабенна кхоачар дергда иттлагIча пятилетка шоллагIча шера декхараш сийленца кхоачашде, добаха ма-боаггIара Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара накъабахара.

Дийцача дешах лаьца соцам тIанийцар пленумо.

Кхоана—геолога Ди

ТІехкІоарга скважинаш йоахача

«Дружба» яха 7500 метр кІоарга скважина яьккхай Бурунин яхача моттиге. ТІехкІоарга бурув а тохаш Нохч-ГІалгІайчен лаьттан ченаш тохкаш я мехкдаьттен гази йоаллий хьажара. Цу даькъе хьнаре къахьег республикерча бурувдеттараша, геологически службаша. ЧІоагІа халача геолого-технически хьалашка 7500 метр бурув а тохаш яьккхар «Дружба» яха Б-1 скважина. Бурув тохачара температура 230 градуси давлени эзар атмосфери яр из скважина йоаккхача.

ДІадахача шера январь бетта иштта 7500 метр бурув тоха деза шоллагІа скважина яккха йолайир Бурунин яхача моттиге. ХІанз скважина йоаккхача тохаш дола бурув 4600 метр кІоаргденнад. Из скважина Ставропольски края доазонна гаьна йоаццаш я. Геологаша яхачох скважино лургда мехкдаьтта е газ, из царна иштта хет, хІана аьлча, вай лоалахоша ставропольцаша, уж санна дукха гІум йолча моттигашкара мехкдаьттен гази йоаккхаш 26 скважина я. Цхьаяраш духхьала газ мара луш йоацаш а хиннай. «Дружба» яхарн шоллагІйолен скважина йоаккхаш я Тийрка - Шолжа мехкдаьтта доаллача довкъашка. Цу довкъашка мезозойски тІоанашка мехкдаьтта доаллий хьажара балхаш дІадоладир 1960 шера «Галюгаевская-1» яха скважина а йоаккхаш. ПроектагІа цига теха бурув 5500 метр мара дацар. Юрски тІоанашка кхачанзар тохаш дола бурув.

1970 шера геологаша могадарах «Бурунин-1» яха скважина яккха йолайир, проектагІа тоха деза бурув 7500 метр а долаш. Из яккха йолаяр цхьа бахьан доацаш дацар. ТІехкІоаргача лаьттан ченашка мехкдаьттен гази йоаллий хьажара геологически тохкамаш дара деш да из. Яьккхача «Бурунин-1» яхача скважина йоаккхача 5360 кІоаргача мелови тІоанашка мехкдаьтта хила тарлулга кхетадеш бар мехкдаьтта ченаш техкараш. Цхьабакъда, царна хийттар а хиланзар. Геологаш дог тийша ба Бурунин яхача моттиге мехкдаьтта кІеж тохаргхиларах.

Д. ГАБАЕВ.

ЛаьттагІара ганзаш лехараш

Ховш ма-дарра, вай Нохч-ГІалгІайчен лаьттагІара доалача рузкъашта юкъе керттера моттиг дІалоац мехкдаьтто. Архивни хоамашка диллача из вайцига гучадаьннад XVI—XVII бІаьшерашка. Цу тайппара, вай республика мехка эггара къьнагІчарех йола мехкдаьтта гучадаьнна а, даккха доладаь а, цох тайп-тайпара йола продукташ яха йолаяь а моттиг я.

Мехкдаьтта вышкаш дукха я Тийркен Шолжен довкъашка. Из даггара лохаш да хІанз а, дукха скважинаш йоах. Вай мехка меттел, Америка ВІашагІкхийттача Штаташка, яьккхачунгара дІанийкккхача, дунен эггара а кІоаргагІа йола—7500 метр кІоарга — скважина яьккхар дукха ха йоаццаш бурув деттача балхий Грозненски управлене коммунист Шидиев Іумар керте латтача бригадо.

Бакъда, мехкдаьттал совгІа вай республика лаьттан ченашкара корадоагІа кхыдола рузкъаш а. Чир-Юрта гаьна доаццаш цемент еча эша лоабат корабарах цига хьалъяьй йоккха цементии завод, мехка дукххача моттигашка дІакховчаш а дукххача наха довзаш а да Серноводскерчен Ачалкхерчен заводашка арахецаш дола минеральни хиш.

Геттара дукха гипс кораьй лоам чу Чанти-Аргун хий Іодолалуча. ХІаьта цига а Іармахий долалуча а массехк моттиге корадаьд цІастен кхыдолабос бола металлаши доахкаш дола рудаш.

ЙІаьхий я Нохч-ГІалгІайчен лаьттан ченаш минеральни хий доаллаш хиларца а. Вай лаьттагІара доала минеральни хиш дега, ченна, шоргашта, нервни системана лазар хиннача наха чІоагІа дарбане лаьрхІад.

Дукхханахьа гучадаьннад республике сангал доалла дІайха хиш а. Царех массанех а шерра пайда эца болабергбола ха гаьна яц.

Доккха а беркате а гІулакх да лаьттагІара ганзаш лехача наха дер. Уж ба геологаш. Боккха болх бу уж рузкъаш лехача Нохч-ГІалгІай геологоразведочни парте.

Доккхий а бехктоккхаме а декхараш оттадаьд геологашта хьалхашка парте XXV съездо. ИттлагІча пятилетке мехка халкъа боахам дегІабоалабара керттерча лостамаш тІа аьннад: «Минерально-бедала кхоачамаш дІахо а дукхагІа хилийтар духьа... дикка щерде деза геологоразведочни балхаш». Из декхар кхоачашдара берриги ший низ тІабахийта къахьег геологоразведочни парте коллективо.

Толамца чакхдаьккхар цо дІадаха шу. ИйслагІча пятилетка тІеххьарча шера даьчул 60 процент, хІаьта цхьадолча даькъе кхозза а дукхагІа дир геологоразведочни балхаш. Лаьттан кІалхара хиш довзийташ дола гидрогеологически сурташ 10 процент дукхагІа даьхар. Цу шера геологоразведочни парте 116 эзар сома пайда белар.

Пятилетка хьалхарча шерехьа а гучадаьлар геологаша беча балха партеи правительстван боккха теркам тІабохийташ хилар, къаьстта аьлча вай республике а. 1975 шера хийца хинначул соахка геологоразведочни балхаш дара пачхьалкхено цу партена хьахийцар 48 процент дукхагІа ахча.

ДІадахача шера цу парте геологаша Советски районе болх беш лехар стронций яха дайга, дото бос бола металл доалла целестин яха кристалл. Из металл а цун соединенеш а чІоагІа эшаш я сердала сигнализаци хьаеча, Іилма тохкамаш деча, хицара водород хьакъоастаеча, кхычахьа. Гучадаьннача цу руда дукхалга диллача целестина рудник хьаелларга дог-даха мегаргдолалаш да. Из руда геологаша лехар цу гІулакха лаьрхІа хьахийца ахча доацаше а. шоай инициативагІа шоай чура торонаш оарцагІа а яьха.

Геологаша Ханкале, Белгатое, АтагІа гучаяьхар тІо наькъаш дахкара эша дукха жагІа боалла моттигаш. Эсен Фартангаи чІожашка корабаь хинна известняк яха кхера ийттІа вІамига жІакаш доахкаш хиларах Іоакъош яха пайдана боацаши а куц даккхара цІеношта облицовка еча дикеи хилар юххера а къоастадир.

Ведана районе, Артан тІа цу парте болхлошта корабаьб кхеран кІора ши тІоа, хІарабар метрал сомагІа а болаш. Из боагабе меттел, минеральни удобренеш хьаяра дика ба, къаьстта комсашта тохараш хьаяра а болаш.

Чанты - Аргун яхача хи йисте, лоам чу бурув тохаш № 202 йола скважина яьккхар минеральни хий лохаш. Цига гучадаьлар башха дика серсводородни хий. Цун цхьан литраца 14 грамм минеральни тух да, хІаьта цхьан секунда 6 литр хий луш кІедж а техар цига.

Кхоачамхиллал е вІалла хий ца хилар бахьен долаш пайда бе йиш йоаца лаьтташ да вай республике, къаьстта Шелковскойн Наурскин районашка. Цига хий лохаш дукха балхаш дир дІадахача шера. 800 квадратни километр хулача Наурски лаьтта кховчам хиллал, цига диллал хий лехад, цу лаьтта из хий мишта дилла деза дувцаш рекомендаци еннай. Укх шера хий лахара къоастаьй 20 квадратни километр хула Шелковски районера Калиновски участок. Геологаша дувцачох, цига кІоарга дац лаьттан кІалхара хий, цудухьа аттагІа хьатІадоаккхалургдолаш а да.

Хий корадаьча цу лаьтташка хьахургья комсий а сомий а бешамаш, кхайка — хозе саг воацаш хиннача цига хьахозаргья цу бешамашка болх беча наьха оазаш, дІадолалургда дизза дола вахар.

Цул совгІа геологаша ер пятилетка йолаеннача хана деза дукха болх баьб нах бахача хий кІезига долча моттигашка артезиански гІувнаш йоахаш. Дукха теза хий доагІа Сурхотla иштта яьккхача гІувна чура. Из хьалдаккха дезаш дац, ше хьаух. Бурув техача хьагучадовл. Иштта йола артезиански гІувнаш яьхай Наьсарен, Ачхой-Мартана, Урус-Мартана, кхыча районашка а.

Уж толамаш доахача къаьстта чІоагІа къахьийгад геологаша В. П. Быстрова, А. П. Банникова, О. Е. Артеменкос, Л. В. Пархомина, хІаьта иштта боккхагІа бола мастераш А. С. Турчаев, С. М. Хамцуев, З. Саламов керте латтача бурувдеттарийн горнопроходчески бригадаша, кхычар.

Пятилетка укх шоллагІча шера дукха болх ба цу парте бе безаш, соахкарчул 30 процент дукхагІа а ба из. ДІахо а целестина руда лохаш къахьегаргда Советски районе. Цига лохаргба цІенош деча эша облицовочни известняк яха кхера а. Урус-Мартанен Шелковской станицен хьалье лерхІача кирпишкий заводашта лоабат лоахаргба. Нах бахача моттигашка кхы тІа 10 артезиански гІув йоаккхаргья. Артан тІа гучабаьнна кхеран кІора мел-б хьожаш дІахо а болх бергба, кхыдараш дергда.

— Бакъда, — аьлар геологоразведочни парте керттерча инженера Фомивко Алексей Васильевича, — укх шера тха геологаша керттера теркам тІабохийтаргба цІаста, цинк, даш, алюминий, кхыдола бос бола металлаш лахара. Тхо тешаш да тхоашта уж корадоагІаргхиларах.

Беррига советски нах санна, Нохч-ГІалгІай геологоразведочни парте болхлой тІагІертта къахьегаш ба укх шера Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара баха ма-боагІара накъабахара.

Ю. ЮСУПОВ.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 60 шу дузача десача цІейна къахьегама совгІат кийчдара доккхий социалистически декхараш тІайийцад Горячеводски бурув тохара балхий управленерча буровой начальник Тамазов Владимир Дмитриевич керте латтача № 65 йолча буровой коллективо. Пятилетка хьалхарча шин шера задани Октябра 60 шу дузача денга кхоачашъе дош деннад цо.

Дика да цар къахьегама толамаш а. Цхьа шу да проектагІа 4660 метр бурув тоха дезаш йола из скважина яккха йолаяь. ХІанзле чоалхвнерча хьалашка 4129 метр бурув техад цар. Йиллача ханал ши бутт хьалха а баьнна бурув тохаш ба уж хІанз.

Къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьккха я бурувдетта мастер Давыдов Николай Александрович керте латта смена.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) дизелист В.-І. Касумов бурувдеттачун гІонча Т. Мамацаев, бурувдеттар В. Воробьев, слесарь П. Алешечкин, бурувдетта мастер Н. Давыдов.

Н. ПЛИЕВА сурт.

СИХА КІОАРГЛУ БУРУВ

ЧІоагІа раьза хинна тІанийцар Старогрозненски бурув тохара балхий управлене Гребнев Александр Сергеевич керте латтача буровой коллективо Октябра 60 шу дузача денна сийленца накъаяхара хІара балха ди хьинарерча къахьегамца белгалдоаккхаш хьайоагІа из. ХІанз буровой коллективо йоаккхаш я 5600 метр бурув тоха дезаш йола «Минеральни-14» яха скважина. Из яккха йолаяь ах шу мара дизадац. Цу юкъа 3648 метр бурув техад бурувдеттараша. ХІанз кІаларча мелашкара тІоанаш тахкара бурув тохаш бу уж. Шин бетта план тІехкхоачашъяьй буровой коллективо, хІаьта февраль бетта задани 177,8 процент кхоачашйир цо. Иштта къахьийгар март бетта а, цудухьа ханал дукха хьалха кхоачашйир юбилейни шера хьалхарча квартала задани а.

Бурув тохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, электроэнерги кхоярах, бурувдеттача остех биззя пайда ийбарах укх шера бригадас кхоаьд 200 эзар сом.

Москвичаша дІадоладаь дика гІулакх хьаллаьцача буровой коллективо 16 апреле къаьстта овсаре къахьега лаьрхІад. Къахьегама вахте латтараш бурув тохаш хургба, спуско-подъемни операцеш чакхйоахаргья, ремонт ергья буровой оборудованена, культурно-бытови помешенешта кІир тохаргья. ХІаьта цу дийнахьа даьккха алапи иттлагІча пятилетка фонда юкъедахьа лерхІ цар.

Октябра 60 шу дузача денга кхачалехьа йоккха мехкдаьтта кІеж а тохийташ эксплуатаце скважина дІаяла декхараш тІанийцад бурувдеттараша. Уж кхоачашдара яьржача социалистически яхье хьалхалатт Бенеш Ивана, Кудрявцев Петр, Медведев Иван, Бисултанов Саид керте латта сменаш.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

Оаха яздаьчун лерагІа

Укх шера 15 феврале «Сердало» газета тІа араьйнача «Наьсарерча халкъа театрах» яхача критически корреспонденце тІа белгалдаьдар театра болх лерттІа бовзаш а из вІаштІехьбаккха ховш а вола режиссер ца хиларах Наьсарерча театра болх сецаб якаш.

ЦУНАХ ЛАЬЦА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ КУЛЬТУРА МИНИСТРА ЗАМЕСТИТЕЛА НОВ. АХМАТХАНОВА ТАМАРАС РЕДАКЦЕГА ХОАМ БУ:

Критически корреспонденце тІа Наьсарерча театра балхах мел аьннар бакъхиннад. Нохч-ГІалгІай культура министерствас Халкъа театре болх бе лакхера дешара образовани йола режиссер хьожаваьв.

ПИСЬМО КЕПА ТЕХА ДЕЦЕ А...

«Укх шера январь бетта г. МагІалбикерча телерадиомастерске йихьаяр аз сай еха лаьтта телевизор, — яхаш письмо дера редакцега МагІалбика района Инаркъе вахаш волча Яндиев Башира гара. — Цул ши кІира хьалха мастерской болхлой, из телевизор тоаьяй аьнна цхьа лампилг а хийца, дІабахар. Цхьабакъда ши кІира даьлча болх ца беш юха а сецар из.

Телевизор а ийца ваха мастерской со дІакхаьчача, из вІашагІа а яьккха мастера Цуроев Мувсас аьлар:

— Кулгаш дийттад оаш укхнах. Из бахьан гаранти йов, мах боацаш оаха тоаергъяц хьа из.

— Бакъдац из, — ала велар со, — шун болхлой хьежаб укханга хьа а яьста, хІаьта тха цІагІа цунах фу доал ховш саг вац.

Цхьабакъда Цуроева аз яхачунга ладувгІа а тиганзар.

— 12 сом Іа хьалой телевизор тоергья, — аьлар цо.

— Дукха хІама мича-д цунна де дезар, иззал ахча мишта доаккх Іа согара, — аз оаллаше а хьатІавера шоллагІвола мастер.

Массехк оатхалий цІи а яьккха,—хьогара доагІар 12 сом дац, 14—15 сом да, хьай телевизора хІама даьдац Іа яхе, цІа а йихье дІаоттае, — аьлар цо сога тІа а чувхаш.

Кхы де хІама долаш висанзар со сай телевизор а ийца цІа ца вахача. Редакцегара дех аз телевизор тоае сайна новкъостал дар».

Из письмо Нохч-ГІалгІай АССР бахача наха бытови гІулакхаш деча министерстве дахьийтар редакце, цунах бакъдар тахка а техке Яндиева телевизор тоаййта аьнна.

Укх деношка Нохч-ГІалгІай АССР бахача наха бытовой гІулакхаш деча министерствера редакцега дайтача жопа тІа министра нов. Г. И. Инаркаева хоам бу:

«Яндиева жалоба тІа дийцар бакъхиннад. Цун телевизор тоаяь дІаеннай укх шера 11 марта. Квитанцеш ца луш болх барах радиомеханикашта Цуроевнеи Мельниковнеи хІаранена выговор техад.

Ю. ЮСУПОВ.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ НИЙСДОЛИЙТАРГДАЦ

Геттара во чакхдаьккхар иттлагІча пятилетка хьалхара шу тха совхоза комсаш лелаераша. ХІара гектара тІара дукха хІама ца эшаш 18 центнер мара комсаш чуя карагІдаланзар царна. Из кхоачамбоацар нийсделар эггара хьалха комсашта Іунал деш ду балхаш ший ханнахьен дикен кхоачаш ца дар бахьан долаш. Иштта, йоагІачул дукхагІа ха йоайир комсаш лаьтта кІалара хьамукъайоахаш, шпалерах хьалъехкаш. Агротехника бокъонашна дІадеххача тайппара кхоачамболаш дика яІанзар комсаш Къаьстта доккха зе дир комсашта хулача лазарашта духьала молхаш тохара балхаш ший ханнахьен дикен кхоачаш ца даро. Иштта боарамал дукхагІа бордоески коачал тохар бахьан долаш яьга йокъаелар дукхагІйолча комсий кІотаргаш тІара лордаш. Из бахьан долаш геттара кІезига хилар хьувкъам а.

Уж кхоачамбоацараш кхы нийс ца далийтар духьа соахка гурахьа лаьрххІа мероприятеш вІаштІехьъяьхар. Надтеречни яхача юрта баха нах оарцагІ а баьха, дукха хІама ца эшаш 80 процент еІа а еІа тецаме лаьтта кІала ехкар комсаш. Цул тІехьагІа минеральни удобренешца подкормка йир. Кхашка болх бе йиш йола ха отташе а шерра бІаьстан балхаш даьржар комсий бешамашка укх шера. Лаьтта кІалара комсаш хьамукъаяхара, уж шпалерах хьалъехкара, яІанза йисараш яІара балхаш ший ханнахьен тешамен чакхдахараерриге шоай уйла тІаяхийта къахьегаш ба хІанз совхоза болхлой. Уж балхаш цхьан комплексагІа ду. Лаьтта кІалара хьамукъайоахахаше а шпалерах хьал а ехкаш яІа йолаю комсаш.

Уж балхаш 670 гектара тІа чакхдаха дезаш да укх бІаьсти. ХІаьта духхьала совхозе къахьегача нахах тийша Іийча ший ханнахьа кхоачашде карагІдаргдац комсий бешамашкара дерриге балхаш. Из бахьан долаш дукха ха йоацаш Надтеречни яхача юрта хиннача сходе шпалера тоае новкъостал де дІйхар нахага совхоза кулгалхоша. Укх сахьате комсий бешамашка болх бечарех кІезигагІа бале 40 процент цу юртара цІен ноаной, пенсионераш ба.

Дехар дича тхона гІо де раьза хилар Дагестана, Къилбаседа - ХІирий автономии республикай цхьайолча юрташкара нах а. Кастта тха боахаме хьакхоачаргболаш ба уж. Уж хьатІаэцара дика кийчо яьй. ПаргІатта общежитеш, столовеш я. ХІара общежите латт телевизор.

Комсий бешамашкара балхаш укх бІаьсти ший ханнахьен тешамен кхоачашдерг хиларах теш со. ХІана аьлча нормаш дикка тІехкхоачашъеш къахьег наха.

МутІараштa юкъера лаьтта оахаш бархІи фо детташ комсаш тІара лаьтта дІадоаккхаш ялхайтте агрегат я хІанз кхашка болх беш. Хьинаре къахьег механизатораша Дурдиев ХІарона, Сайдулаев Султана, Базуркаев Оалхазура, Сербиева ІайнаІас, Идрисова Меднас. Балха норма 200 процент совгІа кхоачаш ца еш ди дІадахийтац царех хІаране. Царел дукха тІехьабисац кхыбола механизатораш а. ХІанзле дукха хІама ца эшаш 300 гектара тІара комсаш хьамукъаяьхка баьннаб уж.

Иштта овсаре болх бе карагІдоалийт механизатораштa техника укх шера къаьстта тешаме тоаяь хинна хиларо.

«ХІара балха денна — дикала Знак» яхача девизах къахьегаш 15 февраль тІакхоачаш тоаяь яьхар совхоза мехмастерске болхлоша ерригаш а 33 трактор. ХІаьта кхашкара балхаш дІадоладеннача хана деиз цхьа-цаІ еха сеца а яц царех.

Трактораш, тІехьатосса инвентарь тоаеш къаьстта доккха дакъа лаьцар сварщика Удаев Вахас, токара Дулаев Рамзана, моторащ тоадеча Муртаев Сайпе.

Комсаш лелаеча 12 бригадел совгІа ялатан доакъарах тайп-тайпара юрта боахама культураш кхею цхьа механизированни отряд а я тха боахаме. Цунна кулгалдеш ва йоккха балха опыт йола Ибрагимов Къовсам.

1410 гектара тІа гурахьа дІайийна культураш я отряде. Царна Іунал деш хІанз шозлагІа минеральни удобренешца подкормка еш ба цу отряда механизатораш. Цул совгІа макха а баьккха соцаьй 1550 гектар лаьтта Іайна тІоадал. ХІанз кенаца цхьана горох дІаювш ба механизатораш. Из болх чакхбаьккхаб 86 гектара тІа. Сагапов Іалмани, Битиев Абуязиди, Зайнаев Зейдии — кхо механизатор ва уж культураш дІаювш. ХІаьта балха нормаш дикка тІехкхоачаш ца еш ди дІа а дахийтац.

Цхьабараш бІаьсти юв культураш дІаювш боахкаше а шоллагІбараш хьажкІаш дІаера лаьтта кийчдеш ба. Из культура 150 гектара тІа ялатан 500 гектара тІа силосаи дІаювргья отряда механизатораша.

Иштта, Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаь низ, хьинар кхо цудеш къахьегаш ба хІанз тха совхоза комсаш кхиераш, кхаш леладераш.

М. НАДИЕВ,
Надтеречни района «Надтеречный» яхача совхоза керттера экономист.

Доазол дехьара

4 апреле—Венгре къаман цІей—кортамукъале яьккха Ди

ВНР. Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизар кердача толамашца белгалдаккхара дика гІулакх дІадоладаьд Чепельски металлургически машинашъечен комбинато.

Цу гІулакха инициатор я Чепельски комбината станкостроительни завода Йожеф Хорват керте латта «Мир» яха сборщикий бригада. Бригада ерриге 9 член керттерча даькъе советски заказаш кхоачаш а деш ханал ши бутт хьалха, 7 ноябрга, къахьегам дикагІа вІаштІехьбаккхара чотах шера программа кхоачашъе лерхІаш ба.

СУРТА ТІА: «Мир» яха социалистически къахьегама бригада.

МТИ—ТАСС сурт.

БІАЬСТИ—ХІАМА ХЬАКХОЛЛА ХА

Духхьал оалхазараша доахача иллех, сомий бешамашкеи хьунашкеи тохаш латтача чІогІакех, гІор ешача лаьттах йоагІача хьажах хайна Іац Венгре бІаьсти яла йоалилга. Іалам сомдаларца, ноахалгара ноахалга дувлаш диц ца долийташ хьадоагІа, сийлахь гІулакхаш дувзадаьд историс. 1848 шера марте къаман кортамукъален къовсам болабаьча венгерски халкъо габсбургски монархи дІаяьккхар. 1919 шера март белгалбаьннаб Венгерски советски республика кхоллара. Нийсса шовзткъа шу хьалха подполье вІашагІъеллар фашизмана духьал къовсам лоаттабаь патриотически «Маргонски фронт». 1945 шера 4 апреле, цун халкъа кортамукъа дегІаахара никъ хьа а беллаш, Советски Эскаро мукъаяьккхар Венгри.

Венгерски календара тІа уж деноши цІеча бесаца белгалдаьхад. Царна хетаду хІанз традиционни а хинна дІаайтта кагирхой Революционни денош — митингаши болхлой болама ветеранашцара вІашагІкхетараши, фестивалаши конкурсаши, художественни выставкаши концерташи. Цул совгІа, укх бІаьсти венгерски кагирхойи берригача мехкеи вахаре кхы а ши лоархІаме гІулакх тІакхдоаккхаргда. Уж да кагирхой парламенташи социалистически къахьегама бригадай совещанеши.

Правительства решене яхачох, къоначар парламенташа «общественни хьнар дегІадоаладу, предприятешка, учреждешка, культурни учебни заведенешка кагирхошта информировани ю». Іай хиннача заводской парламентацка венгерски кагийча нахен мехкарашен боккха теркам тІабахийтар хоаддаме долча производственни декхараштен проблемаштен. Уж ювзаеннай кердача лоархІаме йолча халкъ боахама предприятешка шефство лелаярца, къонача болхлойн специалистийн къахьегама никъ дІаболабаларца, профессиональни дешар, мукъа ха, туризм вІаштІехьъяккхарца. Иштта шоай дешарах вахарах дешаш къоастадир студенташа а.

БІаьстан хьалхарча деношка дІайолаелар кхы лакхагІа — отраслеви — боарам болаш йола кагирхой слеташ. Цар доакъашхошта хьалхашка къамаьл дир министерствайн йоккхача производственни объединенейн кулгалхоша. Ши шу хьалха хиннача хьалхарча кагирхой форумашка яьча решенехи предложенехи даьчох дийцар цар. Миллион совгІа саго дакъа а лоацаш шоай парламенташ йир еза-йоккхен яйгаи промышленноста, бувзамаи транспортаи, унахцІено лораяран просвещенеи, торговлеи культураи болхлоша, шахтерашен гІишлошъерашен.

Цу форумашка дийца дешаш кагирхой шоай хьашташи проблемаши санна боарам боацци дукха дар. Бакъда социалистически къахьегама бригадай совещаней доакъашхоша, уж хилар предприятешка, Венгре эггара чІоагІагІа баьржа къахьегама болам дІахо а дегІаахара йолча хоаддамерча темах къамаьл дийцар.

ХІанззе а ткъо шу стаж йола социалистически къахьегама бригадай болам хІара шера дукхагІа баржаш латт. 15 шу хьалха хиннача ударникий хьалхарча ерригвенгерски совещане 30 эзар бригадера 300 эзар доакъашхо хиннавале, апреле хургйолча пхелагІча совещане делегаташа 130 эзар бригаде вІашагІтехача цаІи-ахи миллион сага цІерагІа къамаьл дувцаргда. Социалистически хьисапе болх бе, деша, ваха декхар тІанийца цу тайпара коллективаш ерригача венгерски предприятешка я.

Укх деношка республика столице социалистически къахьегама бригадай кулгалхой отраслеви совещанеш дІахьош я. Цун доакъашхоша дувц пхелагІча пятилетка хьалхарча шера баьча балхах. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дІзара сийна яхь йоаржае, аьчна Красный Чепела металлургаши машинашъераши баьча тІахьехамо айдаьча къахьегама хьаноах.

Юбилейна хетаяь яхь хьаллаьцача венгерски металлургаша лаьрхІад 2—3 процент электроэнерги, материалаш кхое, арахецача продукцена самоконтроль яра система юкъейоалае, смежни профессеш караерзае.

Венгре йоккхагІчарех йолча цхьан предприяте коллектив Белояннисa цІерагІа бувзама средствай завод—ший новаторашца цІи хеза я. Духхьал дІадахача шера 56 рационализаторски предложени еннай цар, уж кийчъеш дакъа лаьцад социалистически къахьегама бригадашкара 300 совгІча саго. Кердадар балха юкъедаьхарах хьабаьнна пайда — миллион хиллал форинт.

Социалистически къахьегама бригадашка вІашагІтехаб текстильни промышленноста 40 процент болхлой. Текстильщикий 162 коллективо предприятей дикагІйолча бригадай цІераш яьхай, 20—отрасле дикагІъяраш хилар, хІаьта пхиъ — республике белгалъяьлар.

Творчески къахьегам вІаштІехьбаккхара, къахьегама турпалал гойтара дукха масалаш доаладир кхыча отраслеви совещанеи делегаташа. Цига дийцар общественни шефски балха юкъе дакъа лацарах а «Брак йоацаш бе болх», «Цхьан заводо — цхьан школана» яха девиз йола болам е «Ший балха — говзанч» яха конкурс санна йолча наха юкъе яьржача яхьа тайп-тайпарча формаех а.

Къамаьлаш мел даьраша къаьгга белгалдоахар ткъаь шийтта шу хьалха Венгре лаьттан тІа кортамукъале яхьаш, хІама хьакхоллаш йола бІаьсти ярах венгерски халкъа иштта толамаш даха вІаштІехьдаьннилга.

М. ПОПОВ. (АПН).

МАССАЗА А АХКА ДОЛЧА МЕТТЕ

Венгерски столицера 30 километр гаьна, Балатон яхача Іама тІабодача наькъа бІоаххала, хьалъяьржа улл Мартонвашар яха городок. Городок зІамига я, цхьабакъда туристски карташ тІа белгалъяь я цун цІи. Хьаьший теркам тІаоз цига цхьан хана сийлахь-вокккха Бетховен хиннача замко.

Таханара Мартонвашар — из туристски объект хинна ца Іеш, Венгре лоархІаме Іилман центр а я. Укхаза я мехка йоккхагІйолча Іилма - тохкама учрежденеех цаІ — Венгерски Іилмай Академе юрта боахама институт. Институте хьадаьча лакха хьувкъам телача хьажкІий сорташ тоссаш дІадув из культура тІайолча дерригача лаьттай диъ даькъах кхо дакъа. Иташ мехкашка, цу даькъе Советски Союзе а кхухьийт уж.

Іана юккъе опытни боахама йоккхийча теплицашка ахка да — хьоаса боаккхаш латт хьажкІаш, ка боаккхаш да кІа. Института болхлой лаьрхІа хьеж тІаяьннача хІамай вахарга, царна чухьа хулача процессашка.

«ХІанз тха мехка къаьстта лоархІам бу юрта боахам айбара. ПхелагІча пятилетка керттерча декхарех цаІ да из, — яхаш дувц института воккхагІволча Іилман болхлочо Дьердь Вашша. — Вирусни лазараштеи шелалаи чІоагІа духьала отталуш йолча юртбоахама культурай керда сорташ хьадара болх беча хана СЭВ-а доазонел чухьа оаха айхха цхьана гІулакхаш леладу социалистически мехкашкарча а эггара хьалха Советски Союзерча а тхоай коллегашца. Массаза а, айхха бувзамаш лоаттаду оаха царца. Венгре чІоагІа могадеш да «Кавказ», «Безостая-1» яха советски кІин сорташ, хІаьта иштта СССР-е а дика довзаш да венгерски селекционераша хьадаь мукхеи хьажкІийн лакха хьувкъам тела сорташ».

Мартонвашарски института опытни боахам даим шерлуш ба. Хьалъеш латт керда теплицаш, лабораториш. Масала, 1972 шера укхаза хьалъяьй чухьа «мел эшар» а долаш йола теплица. Из — температура, фе тІунал, йовчай боарам нийса лоаттабеш йола климатически камера. Цхьан шера кхаь-диъ тайпара дІаювци чуэцаши хІамаш хул цу теплице. ХІара шера кІин цхьаца керда сорт хьаду Мартонвашара селекционераша. Царех цхьанне — «МВ-6» яхачо чІоагІа теркам тІаэзар мехка меттел цун доазонел арахьа а. КІин кердача сорта хи массазарчул лохагІа ба, шелала дика духьала отталу из, кхыметтел лоа тІадоацаш хилча а йІаьхача хана 15—20 градус шелал лов цо.

Цул совгІа, Іилма - тохкама института специалисташа толам баьккхаб хьажкІа хьоаса боаккхаш дола зиза юхедитара. Из, вІаштІехьдоал хьакъоастадарцеи минус 196 градусага кхоачадеш сихха шелдарцеи. Цу тайпара а долаш дІадилла зиза кхыметтел улладича а хьоаса беш. хул. Массехк ноахалах йолча хьажкІашта хьоасий дахийтара а пайда эца мегаргболаш да из.

Мартонвашара селекционераша айхха бувзамаш леладу юртбоахама кооперативашцеи госхозашцеи. Каст-каста моттигашка дІаух уж, юрташкарча специалисташца къамаьлаш ду цар, шоай балха тІа цар практически опытах пайда эца гІерт уж. Цхьана леладеча цу гІулакхех доала беркат гуччахьа да. ДІаяхача гурахьа кІин къаьстта лакха хьувкъам кхебир республике — юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 38,8 центнер, лакхбеннаб хьажкІийн кхыча культурайн хьувкъам а. Уж толамаш довзача зІамига дакъа лаьцадац Мартонвашарерча юрта боахама Іилма - тохкама института болхлоша.

А. КУЗЬМИН, (ТАСС).

Будапешт — Москва.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

«КЪАХЬЕГАМЕ ДОЛА ПОЛЬСКО-СОВЕТСКИ ВОШАЛ»

Иштта дозуйг долаш литературни конкурс хургья аьнна дIахкхайкадаьд ПНР-е польско-советски доттагIала Общества Керттерча правлене, «Ксенжка и ведза» яхача издательства, польски яздархой Союза Керттерча правленеи, профессиональни союзий Центральни советеи.

Конкурсе дахьийта мегтайп - тайпарча жанрах дола балхаш — дувцараш, репортажаш, 1918 шера деиз таханарча денга кхаччалца йола ха ювцаш яздаьр. Котбаьнараш хьакхайкабергба 1978 шера 22 июле — Польша юхаметтаоттаяь Ди дездеш.

(АПН).

* * *

КИМ-ЧАКА ЦIЕРАГIА ЗАВОД

Ким Чака цIерагIа металлургически завод — КНДР-а Iаьржача металлурге керттера яю. Укхази, Чхонджине, хьалхьяь хиннай мехка хьалхара конверторащ, эгара йоккхагIйола домна, йIайкача цехашка балха юкъейихьай промышленни телевидении дистанционни управлении.

ХIанз СССР-а новкъосталца предприяти шеръеш а тоаеш а я. Хьалхьаь а яьна болх бе йолаеннай цахаддаш болат Iодотташ йола установкаш, конверторин, прокатии, кхыйола керда цехаш. Уж Iалашъяьй советски оборудованеца.

(АПН).

* * *

КОНСТРУКТОР ВА Е ДИРИЖЕР ВА?

Дирижераши цунца цхьана музыкальни инструментий конструктораши кийчбу ЧССР-е город Краслице йолча юкъерча профессионально - технически школо. Кхыча музыкальни школашка санна юкъаробразовательни лаьрхIа йолеи предметаш Iомаярал совгIа береша музыкальни инструменташ хьаяра теори а Iомаю цига. ХIьата школа чакхъяьккхача, шоай лоIамагIа цу шиннех цхьа професси хорж цар.

(Праговресс — АПН).

* * *

ШИЙТТА СА БОЛА ЦIА

ХIанз аьхки Дрездена юхе Оттендорф яхача поселке 50 дезал кердача шийтта са болча цIагIа баха дIачугIоргболаш ба. Цун корпус хьалъяь яьнай, хIанз квартираш чухьара тоаеш латт. ГДР-а лакха цIенош хьалдаран лаьттан кIалха гIишлошъяран йолча Халкъа предприяте инженераша оттаьча проектагIа хьалдаь ший тайпара дола из цIа гIишлошъяра керда хIама да. Цун пенаш яйгача бетонах хьалдеттад. ГIишлошъяра мел эшар, тховнаш тIа дехка гIайбаш доацаш, укхазя хьаю. Монтажни кран цIен юкъе Iооттаю, хIаьта корпус хьалъяьчул тIехьагIа лакхера дIайоаккх из. Квартирай площадь а планировка а ерригача ялх этажа тIа эшшача тайпара хувца йиш йолаш я.

Кердача тайпара дола уж цIенош гIишлошъяра индустриальни методаш юкъеяхьа хьалаш доацача зIамигача городашка, йоккха а йоапаш яьсса ядача моттигашка хьалде торо я.

(АПН).

* * *

МЕХКИЙ — СЭВ ДОАКЪАШХОЙ ГIОНЦА

Улан - Баторе мехкий —СЭВ доакъашхой гIонца хьалъеш латт тха дутта фабрика Монголе йоккхагIчарех йола предприяти хургья. Фабрике шера 10 эзар тонн инкалеи устагIани тха цIендергда.

ГIишлонхой коллективо Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузаш керда объект хьалъе аьнне декхар тIанйцад. Оттаьча ханал хьалха чакхъяьккхай керттерча корпусий монтаж. ДIадоладеннад складаши кхыйола помещенеши хьалъяра балхаш.

(АПН).

Пачхьалкхен экзаменаш дIаяла болабеннаб г. Назранерча № 14 йолча ГПТУ дешархой. Уж болхлой професси а юкъера дешар Iомадарах дола аттестаташ а хьаэцаш цу училище духхьашха арахеца кагирхой ба.

Экзаменаш йолаялалехьа берригача дешархой торжественни линейка хилар. Шоай вахаре бехктокхаме гIа баккхарца кагирхой дакъала бийцар училища директора Ю. И. Арапиева, Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене - инспектора В. П. Мукаяна, производственни дешара мастераша, зIамагIча курсе дешаш болча дешархоша.

СУРТА ТIА: сочинени язъеш ба училище чакхйоаха дешархой.

С. ПУГОЕВА сурт.

Витаминаш хьаяра— керда технологи

Ерригсоюзни Iилма - тохкама витаминий институто витамин А хьаю керттера бедал автоматизировании арахецара технологи кийчъяьй.

Ховш да, юача хIама юкъейоагIа компоненташ тахан а массахана хиннараш санна я: белокаш, хьоаналаш, углеводаш, эшаш йолча микроэлементашца, аминокислоташца, витаминашца цхьана. ХIаьта дегIаца царех цаI е духкагIа е кIезигагIа хилча саг цамогаш хул. Масала, витамин А ца тоъаш хилча бIарга холац сердал, бIаргса дай цхьа юкъ йоаккх.

Витаминий промышленность хьаяр эш медицинай юрта боахаман хьашташ дикка дегIадаьхкандаь. ХIанз мехка хьаеш я дукха а тайп-тайпара витаминаш, фолиеви кислота. Царех дукхагIъяраш хьаяьй дукха стадийни синтезаш ярах, йоккхача химе луш йолча бедалах. 1971—1975 шерашка арахеца витаминаш 1,7-зза дукхагIа хилар. Медицина хьашташ дизза кхоачашдаьд цо, цул совгIа доккха дакъа дIадода хьайбаш леладеча довкъара витаминизаци яра. Геттара дукха хьайир витамин А. 1970 шераца ниийсдича 5,6-зза дукхагIа арахец из.

Таханарча дийнахьа витамин А хьаеш йолча керттерча бедала—бэта—ионний — проблема къоастаеш я. Хьалъеш я витамин А дерригача дакъе хьаергйола цех. Мехка эгара хьалхара дукккхастадийни химически синтезага чоалхане дуккхафункциональни органически соединени хьаергья цига. Витамин А автоматизировании хьаяра хьалхара этап я из.

Александр ВЕЙНБЕРГ,
химически Iилмай кандидат. (АПН).

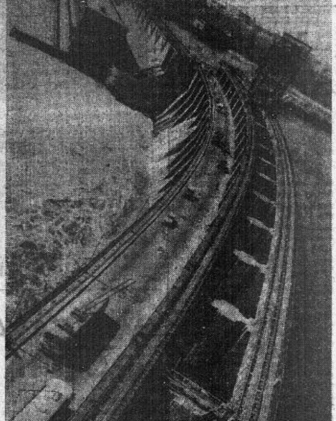

УКРАИНСКИ ССР. ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера хьинаре къахьегаш я мехка йоккхагIъярех а къаьнагIъярех а йолча гIишлон управлене — «Днепрострой» коллектив. Цун специалисташа хьалъю Украинаи Молдавеи бархI областе гидротехнически промышленнии объекташ. ГIишлонхой хьалъеш ба «Днепрогэс-2», Запорожьера кемаш лела керда шлюз, Днестра тIара гидроузел.

Цу сийлахьча коллективо дукха ха йоаццаш дездаьд ший 50 шу дизар. Днепростроевцаша дай-мехка гидроэнергетика историе чухь дукха сийрда оагIонаш язъяьй. Цар хьал а яь тIом болча хана йохаяь хинна В. И. Ленина цIерагIа Днепровски ГЭС юха меттаоттаяьй, хьалъяьй Каховски, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара цIерагIа Днепродзержински ГЭС, Киевски ГЭС, дукха а кхыйола йоккхий объекташ.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта гIишлонхоша дош деннад 7 ноябрга «Днепрогэс-2» йистеяккха аьнна.

СУРТА ТIА: В. И. Ленина цIерагIча Днепровски ГЭС-а плотина.

А. КРАСОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Районни хьажар

Укх деношка г. МагIалбике чакхдаьлар ВЛКСМ горкомо вIаштIехьдаьккха Ерригсоюзни «Орленок» яхача ловзара хьажар. Из хетадаь дар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара.

Хьажаре дакъа лоацаш дар районерча дуккхача школашкара бераш. ХIара школа отряд декхарийла яр строевой кийчо гойтеи илли алеи. Цу гIулакха кхычарел тIех хиннарий бокъо яр республикански хьажаре дакъа лаца. Цудухьа отрядашта юкъе ира къовсам эттабар.

Эггара дикагIа говзал а гойта, хьалхара моттиг яьккхар г. МагIалбика № 3 йолча школа «орляташа». Цар дакъа лоацаргда кастта г. Грозне хургдолча республикански хьажаре.

Я. КАРТОЕВ,
тха штате воаца корр.

Сакъердаме хIамаш

Гаьнарча планета къайленашка

Ши бIаь шу хьалхаIа деррига дуьнен тIарча Iилмахоша хетар, Лаьттангара дIайиххкхенча сигала гIолла кхестан пхи планета — Меркурий, Венера, Марс, Юпитер, Сатурн — мара яц аьнна. Вож пхьи планеташ — Уран, Нептун, Плутон — я моттацар: сигале шоаш тоъал дика Iомаяь баьинаб аьнна хетар наха. Цудухьа, 1781 шера английски астрономан оптикан, Лондонски королевски общества члена а Петербургски Iилмай Академе сийлахьча члена а Вильям Гельшела ше хьаьча телескопа новкъосталца цул хьалхагIа йовзаш ца хинна планета кораяьча хана, из юххьанца шийна бIаргагучох тийшавац, кхыметтел цIи я тиллаяц цо цунах. ТIехьагIо, керда планета хьайийлла хилар бакъ а хинна дIаэттача хана, Уран аьнна цIи тиллай цунах, шарча замалахьарча грекий сигален даьла цIерагIа.

Iалальмате тамашийна хIама да, америкаски шин Iилмахочов хетачох, иштта Уранаца дувзаденнеи массехк ди хьалха гIа царна шоашта гучадаьннеи кердадар а. Корнеллски университетерча (штат Нью-Йорк) доктора Д. Л. Эллиотаи Луэллски обсерваторерча (штат Аризона) доктора Роберт Миллисан, Урана гонахьара космически аре тохкаш болча хана, зееннай цун орбита тIа дуккха гулъенна спутникаш. Доктора Эллиота хетачох, бIаьнел кIезигагIа йоацаш я уж.

Гучадаьннача цу хIаман лоархIам, астрономашта хетачох, Iалальмате боккха ба — хIанзалца цу гаьнарча планета орбита тIа 5 спутник мара яц аьнна хеташ ма дарий. Кхы кIезигагIа тамаш йолаш дац цхьаькха хIама а — сигалара уж телаш гулъялар телескопа новкъосталца Лаьттан тIарчеи Лаьттанна гонахьарча аренерча белггаларча моттигашкареи мара бIаргаго йиш йолаш мичай. Шийтохкамаш Эллиота 12 эзар метр лакха урагIа яхача гIетта лелача обсерваторе тIара даьд. Спутникаш гулъялар Миллиса зеденнад Австрале территоре тIара Биклерча Пертски обсерваторе филиалерча 609.6 миллиметр диаметр йолча рефлекторни телескопа новкъосталца.

Шинна а Iилмахочо йоах, зееннача спутникий юкъера диаметр 30—40 километр хила мегаш я.

Б. АРГУНОВ,
(ТАСС).

ДЕГА ЙIОВХАЛ—БЕРАШТА

Iуйрийна телефон а теха Хьажбийкара Хьанифайца вIашагIкхетилга къоастадир аз. Цун тIеххьарча урока тIехьависар кхераш сиха вода со город МагIалбика № 4 йолча школа - интернате. Наьна метта урок луш яр Хьажбийкара Хьанифа. Шоай хьехархой коллективе дикагIчарех лоархIаш я из. Творчески уйла йолаш хиларца, кIоаргеи массайолча оагIорахьара дика кийчо ярцеи белгалйоал цун урокаш. Бакъда, цунга кхачалехьа бIаьха никъ бе бийзар.

...Фуртойг яхача юрта цIи хезача художника Ахриев Хьажбийкара дезале яьй Хьанифа. Иштта ялдора Ахриев Хьажбийкарах «Грозненский рабочий» газето: «Революци хилале хьалхарча шерашка, шийн вешиi виIий сурташ даккарца бола безам хобеннача даь вошас могадарах, Хьажбийкар деша отт Москверча Строгановски художественни училище. 1917 шера цIавоагIа из, училище толаме чакх а яьккхе. Хала ха яр из. Студент волаш Москве Арбате контрреволюци йохаеш улицашка хиннача къовсамашка дакъа лаьцача цунна, юха а герз бе делла, ший мохк мукъабоаккхаш, Бичераховни Деникини вохавеш, салте хинна дIаотта вийзар. ТIаккха, Шолжа тIа а Тийрка йисте а Советий Iаьдал эттачул тIехьагIа, Ахриевах хул культурни фронта тIемахо».

Хьажбийкара Хьанифайна дагадоагIачох, профессорца Л. П. Семеновца Къилбаседа Кавказе гIолла этнографически археологически экспедицешка вахе дукха ха йоаккхар дас. Из цIавеча доккха цIей худар зIамигача Хьанифайна. ЦIаккха дицлургдоацаш дега чу дижад цунна уж денош.

ДIаухар шераш. ХьатIаэттар Хьанифа деша яха еза ха.

Дукха вахавзар Хьанифай да, хIаьта а дукха де кхийра цун. Ший низ ца кхобеш къахьегаш, искусство дукха езаш вар из. Массайолча оагIорахьара художника говзал йовзаш волча цунна лоаццача хана 200 акварельни сурт хьакхолла кхийра. Къахьегамо вергва саг ший Даьхен гIулакха мутIахьа волаши ший сил совгIа из езаши, оалар Хьанифайга дас. ХIаьта из ший къахьегамцара, Даьхенцара боккха безам дIабелар цо йоIа.

Из вовзаш хиннача наха хIанз а тIехь дег тIара ца воалаш, везаши лоархIаши саг вар Ахриев Хьажбийкар. Иштта яздаьд цунах «Юкъерча бIаьшеренашкара ГIалгIайче» яхача ший монографе тIа Е. И. Круппова: «Массехк гIалгIай оалам кепатохарца 30-ча шерашка ханал хьалха веннача Ахриев Хьажбийкара сий де безам бар са. Цунна декхарийла ва со хьалха деиз а юкъарчал доаццаш а ГIалгIайчен шийл хозагIа доаца Iалами цун багахбувцама турпалаши бовзарах».

Иштта саг хиннав ГIалгIайчен культурни вахари цун интеллигенции хьакхоллача шийгара доккха дакъа юкъедихьа Хьанифай да — Ахриев Баче Хьажбийкар.

1939 шера Хьанифас чакхйоаккх юкъера школа. Из деша йода юххьанцарча классашта хьехархой кийчбеш йолча курсашка. Хьанифа болх бе дIахьожаяь ЖIайрах лакхача лоамашка улл. Дика гора цига сигаленах гIерта латта Маьттлоам, гонахьа латта лакха гIалаш. ШIаккха а дицлургдац цунна ше эггара хьалха балха ена ди а ший дешархой а — уж бар цун ханара а цул боккхагIа а. Цецбаьнна хьежараш лоамашка баха нах школе хьеха енача къонача йоIага.

Дешара сердал лоамашка кхихьачарех цаI я Хьанифа. Кхетабора по лоамарой дийшача мара шоай вахар сийрдадаргдоацилгах. Дийнахьа Хьанифас бераштa хьехар, хIаьта сайрийна, боккхача наха шоаш дехарах, царна йоазув-дешар Iомадеш яр.

Сийлахь - боккхача Октябро мукъабаьха юртахой боадонгара знанешка, сердалонга кхача гIертар. Пачхаьа къизача замалахьа цIаккха а дага хиннадацар царна шоашта деша а алапашца шоай цIи Iояъе а ма-ховргдий аьнна. Цудухьа шоаш Iояздаьчунга, ца тешаш санна, хьежаш дукха ха йоаккхар цар. «Цу минуташка цхьаболчар бIаргашка хий оттар, — дувц Хьажбийкара Хьанифас. — Цу хана доккхал дора аз сайх царна иштта ираз дала магарах».

Дешаш дукха мехкарий а бар юрта. Хьанифа школе ялалехьа, хьехархо маIа саг волча хана, даьша деша ахийтацар уж. Цун ханара болча цига деша багIача мехкараша чIоагIа лоархIаш, сий деш яр Хьанифа.

Шераш дIаухар. Лакхлора цун педагогически говзал. Цхьабакъда, Iилма цхьан метте латтац. Цунга хьежжа хьехархо а хила веза ший знаней боарам лакхбеш. Цудухьа заочно Ахриевас чакхйоаккх Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен пединститута юххьанцарча классашка дешар хьехара факультет. Хьажбийкара Хьанифа массава ший балха кердадар лохаш, бераштa кIоаргга знанеш луш, дешарцара цар безам совбоаккхаш къахьегаш я. ХIара дешархочун теркам тIабохийт цо, цхьаккха цун бIаргкъайла валац. 3—8 классашка наьна мотти литературен хьехаш я Хьажбийкара Хьанифа. Уйла е, хIаман хьисап де, из кIоарга кхетаде Iомаду цо бераш.

Грозне хиннача республика хьехархой йиьлагIча съезде цо йийшача доклада тема яр «Бераштa тIема - патриотически кхетам балар». КПСС XXV съездо халкъа образоване хьакъехьа педагогашта хьалхашка оттадаь декхараш къоастадаьча цу съезде шоай коллективо беча балхах дийца ца Iеш ший опытах дувца а бокъо йолаш яр из.

Б. ЧЕРБИЖЕВ,
тха штате воаца корр.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

2-ча АПРЕЛЕ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 14.00. Библиотека. «Ильича хьийххача тайпара ваьха ди» яха книжкай выставка. 18.00. Лекционни зал. «Кругозор» яхача кагирхой киноклубе геолога Денна хетадаь кинофильмаш гойтаргда. 19.00. Халхарий зал. Кагирхой салаIара сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода спартакиада. 12.00. «Коммунисташкара эца масал» яха берий утренник. 13.00. Тематически кинофильмаш гойтаргда. 17.00. Духовой оркестра концерт. 18.00. Социалистически яхье котбаьннарашта хетадаь радиожурнал.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00. «Корта бохаьу маларш меларашта духьала — лира тIом».

3-ча АПРЕЛЕ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.30. «Заманхо» яха берий кинотеатр. «Ленна дег чу волаш» яха киножурнал. 11.00. Библиотека. «Ленина наькъагIа, Октябра наькъа-гIа» долх вай яха книжкай выставка. 17.00. Йоккха зал. Театре Дунен халкъашта юкъерча Денна хетаяь сайре. А. Каневске «ВорхI робинзон» яхача пьесах халкъа драматически театро оттаьча спектакла премьера. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. Болх беш хургда «Къона ленинхо» яха берий кинотеатр. 14.00. Культура Дворецa художественни самодеятельноста концерт. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Кубински пионерашта — салют!» яха беседа. Кортамукъален гIайрен тIа кинониkъбелга. 12.00. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода спартакиада. 17.00. Вокально - инструментальни ансамбла концерт. 18.00. Социалистически яхье котбаьннарашта хетадаь радиожурнал.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 10.00. Болх беш хургда «Филателист» яха клуб. 11.30. Геолога Денна хетадаь тематически кинофильмаш гойтаргда. 12.00. Болх беш хургда «Космонавт» яха кинотеатр. 17.00. Культура ЦIен эстрадни халхарий ансамбла концерт.

Дешархой бIаьстан каникулаш дола деношка сакъердаме спартакиаде кхиначехь гIовзал хилар. Грозненера Ленински районера бераш. Цу яхьашка футболах ловзаш хилар 16 школа дешархой. Укх хьалхе хьаьккхар № 60 йолча школа футболисташа, хIаьта моттигаш №№ 18-чен 7-чен школашкара бараша.

СУРТА ТIА: ловзаш ба кхоча футболисташ.

И. ПЛИЕВА сурт.

Турпала сийна

Городе Назране шоллагIа чакхъяьккхай Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал оттадар духьа сийдолча къовсамхоех цаI хиннача Ахриев ГIапура сийна самбох кIалтохаргах латара кагирхой турнир. Соахка санна укх шера а Российски Федераце дуккача городашкара 1961—1963-ча шерашка баь бола дукха кагирхой вIашагIтехар цу яхьаша.

Цига дакъа лаца баьхкабар Элистера, Нальчикера, Ставропольски краера къона атлеташ — берригаш а шовзткъа итт совгIа саг. ХIаьта СССР спорта мастера Я. Мерешкова кийчъяь Назрановски района команда ткъаь итт сагах латташ яр.

Турниро спорт езараштa бовзийтар дукха дика самбисташ. Царех ба Ставропольски краера С. Татаев, А. Боскаев, наьсархой команде белгалбаьлар дзю-дох юрташкарча къонача спортсменашта юкъе СССР чемпион вола М. Кукурхоев, СССР спорта мастер У. Цолоев, спорта мастералла кандидаташ Х. Кодзоев, Б. Тумгоев, кхыбараш.

Яхьашка дика аьттув баьлар фусамдаьй. Цар командин хьалхле а яьккхар, турнире хьалхара моттигаш яьккхача итт самбистах бархI царех а ва. ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводон района спорткомитетон цхьана чакхйоахаш йолча цу турниро доккха гIулакх ду районе бахача наха спорт йовзийтара а из царна езаллийтара а.

М. САЛМАНОВ.

ЦХЬА МИЛЛИОН СОВГIА КIОРИГ...

ДIадахача шера грозненски инкубаторни станце 650 эзар котама кIориг еккар республика совхозашкеи колхозашкеи. Укх шера цхьа миллион котама кIориг йохка лерхI царга инкубатора болхлоша.

ХIанз котама кIоригаш яхара болх сихлуш йола ха хьатIаэттай. Хьалхарча партех 100 эзар фуъ диллалдар кIоригаш яхара. Царех хьахинна кIоригаш Грозненски района № 1 йолча совхозен Первомайская яхача станице уллача инкубаторни станце питомникеи дIаяхьийтай.

ШоллагIчен кхоалагIчен аргIаша диллача 62 эзар фуэх хьахинна кIоригаш республика боахамий заявкех дIаяхьийтай. Ший болх дIахохьош я инкубаторни станци.

С. ВОРОНИН.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 апрель

I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «АБВГ-Дейка». 10.00 — «Дай-ноаной, шоана». 10.30 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.00 — «ДикагIа дола товараш — дукхагIа». 11.30 — «Художникех дола дувцараш», Рембрандт. 11.55 — «СССР халкъий иллеши халхараши». 12.25 — «Литературни дешараш». Новиков-Прибой, «Цусима». 12.55 — «Кхерам боацаш дIа-хьа лелар». 13.25 — «Спортлото» тираж. 13.35 — «Златовласка» яха телевизионни художественни фильм (Чехословаки). 15.05 — «УпахцIено» яха Iилман-популярни программа. 15.45 — «Музыкальни абонемент». 16.30 — «ДоттагIал» яха телевизионни журнал. 17.00 — «ВIаргагушлар — тешахаладар». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильмай программа. 18.45 — Скрябин. «Симфонически поэма». 19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. Донецкера трансляци. 19.45 — «Аркадий Райкинца вIашагIкхетар». Телевизионни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Советски иллей концерт. 22.15 — «Москоу-ньюс» яхача газета приз яккха спортивни гимнастиках йола дунен халкъашта юкъера турнир. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Дворецера передача. Йистеьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

16.00 — «Кхоана геолога Ди да». 16.10 — Киножурнал. 16.20 — Телехьажархой письмоех дола гIулакхаш кхоачашдаьд. 16.35 — «Лучарский — нарком» яха документальни фильм (нохчий меттала). 17.35 — «Парте кандидат» яха телевизионни фильм-спектакль.

3 апрель

I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Бераштa йола Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Гургал бетта сахьат». 10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва». 11.00 — «Факел луp» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 12.00 — «Музыкальни киоск». 12.30 — «Юртара сахьат». 13.30 — Боккхача наькъа этапаш. «ДIахьалха йолле, ха» яха художественни фильм. 1-гIа сери. 14.55 — «Тахан геолога Ди да» СССР геологе министраца Козловскеца пäь къамаьл. 15.10 — Геологашта йола музыкальни программа. 16.00 — Йоазонхочун А. Толстой творчества оагIонаш. 16.50 — «Арфа мерзаш дек» яха фильм-концерт. 17.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама». 17.30 — Мультфильмай программа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Илли-77». 18.45 — «Кинониkъбархой клуб». 19.45 — «Нагахь санна са белам боде» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Йоккхача симфонически оркестра сахьат. 22.25 — Спортивни программа. Йистеьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

16.00 — Концерт. 16.40 — «Цхьан шера ийс ди» яха художественни фильм. 18.20 — СССР вежарий республикай денош. Литовски ССР. Документальни фильм.

РАДИО

2 апрель

6.30 — Юрта боахаме лоьзаварах лорьвалар. Лора хьехамаш (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш (гIалгIай меттала). 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 14.30 — «Нохч-ГIалгIайчен литературни вахар» (эрсий меттала). 15.00 — Концерт (эрсий меттала). 15.40 — Дего хьехарах (гIалгIай меттала). 16.00 — Керда обрядаш вахара юкъе (нохчий меттала). 16.20 — Геологашта дола концерт (нохчий меттала).

3 апрель

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.25 — Хоамаш. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 12.10 — «Кагирхой оазаш» яха литературни передача (нохчий меттала). 15.15 — «ЦIе сийташ» (нохчий меттала). 15.45 — ЛаьттагIара гаиз лохаш бараш. Геолога Денна хетаяь передача (эрсий меттала). 16.00 — Геологаш, шоана дола концерт (эрсий меттала). 16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.30 — Иллеца доттагIал дараштa дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике — 10—15, Грозне — 12—14 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсанна 2—7, дийнахьа 12—17 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка.

СФ05081. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2519.